

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἰτησιῶν: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 10, ἐν τῇ ἀλλ. διατῇ πρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησιῶν — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

16 ἰανουαρίου 1877

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, ἐφ' ὧν γίνονται διάφοροι καὶ πολλάκις ἀντιφατικαὶ κρίσεις, κατατάσσεται καὶ ἡ λεγομένη πολυτέλεια. Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε ζήτημα ὅτι ἡ πολυτέλεια εἶναι κοινωνικὸν κακόν; Βεβαίως δὲν εἶναι ζήτημα, ὅταν παρασταθῇ ἐνώπιον ἡμῶν τὸ εἰδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον αὐτῆς μέρος — ὅταν ρίψωμεν βλέμμα ἐλέους εἰς τὰ πολυπληθῆ αὐτῆς θύματα — ὅταν βλέπωμεν αὐτὴν ἐγείρουσαν τὸ ἄγχλημα τῆς πτωχαλαζονείας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν ἀναγκαίου ἰσοζυγίου τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν δαπανῶν αὐτῆς — ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πόσοι πατέρες οἰκογενειῶν, κλείοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔμπροσθεν τοῦ χαίνοντος πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν θανάθρου, ἐπισπασμένοι χρέη ἐπὶ χρεῶν καὶ δάνεια ἐπὶ δανείων, ἐάν δὲν καταφύγῃσι καὶ εἰς πράξεις ἄλλας, χειροτέρας τῶν χρεῶν καὶ τῶν δανείων, πόσοι νέοι, δυνάμενοι νὰ διδασθῶσιν ὑπὸ τῶν πατέρων τούτων τὴν ὀλιγάρκειαν καὶ τὴν ἐργασίαν, παρασύρονται ὑπὸ τοῦ κακοῦ παραδείγματος, ἀντὶ χρηστῶν κακοὶ γινόμενοι καὶ υἱοὶ καὶ πολῖται — ὅταν τέλος πάντων ἀναλογισθῶμεν ὅτι αὕτη πολλάκις γίνεται τὸ μᾶλλον ἀνυπερβλήτον ἐμπόδιον τῆς διατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, διότι ὁ δυνάμενος δι' ὀλίγων νὰ ζῇ ἀνεξαρτήτως καὶ ἀξιοπρεπῶς, δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν ἵνα ἐπαρκέσῃ καὶ εἰς ἀνάγκας μεγαλητέρας.

Ὅταν ἐκ τοῦ μέρους τούτου θεωρήσωμεν τὴν πολυτέλειαν, τότε ἀναμφιβόλως θέλομεν τὴν ἰδεῖ ὡς τὴν στυγερωτέραν μάστιγα τοῦ ἀνθρώπου γένους, τότε ἡ καταδίκη αὐτῆς εἶναι προδήλως βεβαία καὶ ἐξόχως δικαία, τότε κἀνεὶς χρηστὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος δὲν θέλει ἀρνηθῇ νὰ ἐκφωνήσῃ κατ' αὐτῆς ἐν πάσῃ συνειδήσει τὸ ἄρρον, καὶ τότε λέξεις δὲν εὐρίσκομεν ὅσον ἐπιθυμοῦμεν ἐκφραστικὰς, ἵνα ἐπαινέσωμεν καὶ εὐλογήσωμεν τοὺς φιланθρώπους αὐτῆς διώκτας, ὅσοι διὰ συνεννοήσεων καὶ ἐταιριῶν εὐγενῶς ἀγωνίζονται νὰ σταματήσωσι τὰς ἀνθρωποφθόρους αὐτῆς προόδους, καὶ νὰ σώσωσιν ὅσα περισσότερα δυνηθῶσιν ἐκ τῶν ἐλσεινῶν αὐτῆς θυμάτων.

Τὸ περὶ πολυτελείας ὅμως ζήτημα ἀνφαίνεται

ταί εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ευκολίαν τῶν ἀνταλλαγῶν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ πολυτέλεια εἶναι ἰδέα ὅλως σχετικὴ, διαφέρουσα κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ κατὰ τὰς ἀτομικὰς θέσεις· εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ περιττοῦ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ προσθετέον δὲ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν φόβον μήπως, καὶ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ κακοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεραπείας, ἀναμιχθῇ προκατάληψις τις, εἴτε ἐκ πνεύματος ἄγαν αὐστηροῦ εἴτε ἐκ ζηλοφθορίας προερχομένη, ἥτις, γενικεύουσα ὅ,τι πρέπει νὰ μερικευθῇ, καὶ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων, προτιμήσῃ μᾶλλον νὰ καταβιβάσῃ τὰ ὑψηλὰ πρὸς τὰ κάτω, ἢ ν' ἀναβιβάσῃ τὰ χαμηλὰ πρὸς τὰ ἄνω, ὅπερ οὐσιωδῶς ἀντίκειται εἰς τὰ προοδευτικὰ συμφέροντα καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἀτόμων.

Καθὼς δὲ ὁ δικαστής, ὅσῳ θαρύτερον εἶναι τὸ ἐγκλημα τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν κατηγορούμενον, τόσῳ προσεκτικώτερον ὀφείλει ν' ἀκούῃ καὶ τὴν συνηγορίαν τῆς υπερασπίσεως, εἴτε πρὸς ἀθώωσιν, εἴτε πρὸς παραδοχὴν τῶν λεγομένων ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων, οὕτω νομίζομεν ὅτι, καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς πολυτελείας, δίκαιον εἶναι νὰ λέγονται καὶ ὅσα, ὑπὸ γενικωτέραν τινὰ ἔννοιαν, δύνανται ἴσως νὰ περιστείλωσι τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν κατ' αὐτῆς.

Τὴν παροῦσαν λοιπὸν διατριβὴν, τὴν ὁποίαν ἡρანίσθημεν καὶ ἐκ τινος ὀμιλίας ἐνὸς τῶν γνωστῶν δημοσιολόγων τῆς Γαλλίας, παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἑστίας νὰ τὴν ἀναγνώσῃσι μετὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦλάχιστον ἐκείνης, μεθ' ἧς ἀκούονται ἐν τισὶ δικαστηρίοις τῆς Δυτικῆς Ἑκκλησίας οἱ καλούμενοι συνήγοροι τοῦ Διαβόλου.

Ἡ ἀπόλιτος καὶ ἀμείλικτος καταγορὰ ἐναντίον τῆς πολυτελείας κατέρχεται πατροπαράδοτος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Λυκούργου ἐν ἐφαρμογῇ, καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος ἐν θεωρίᾳ, διαφωνοῦσιν εἰς πολλὰ, συμφωνοῦσι κυρίως εἰς ἓν, τὴν ἀποθέωσιν τῆς λιτότητος τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ βίου. Ἡ δημοκρατία τῆς Ῥώμης ἐζήτησεν ἐπίσης νὰ πολεμήσῃ τὴν πολυτέλειαν διὰ μέσων ἄγαν αὐστηρῶν, ὥς μαρτυροῦσιν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ τῶν ἀναλωμάτων νόμοι (Lois somptuaires), καὶ ἡ δη-

μιοιργία αὐτῇ τοῦ ἀξιώματος τῶν τιμητῶν (censeurs), τύπος τῆς αὐστηρότητος τῶν δ-ποιῶν ἐχρημάτισεν ὁ πρεσβύτερος Κάτων. Ὅτι δὲ ἡ κατὰ τῆς κακῆς χρήσεως τοῦ πλούτου ἀντιδράσεις ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ ὥστε νὰ διατηρηθῇ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δημοκρατίας, ἀποδεί-ξις εἶναι ὅτι, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τοῦ Νέρωνος, συνέγραψεν ὁ Σενέκας τὸ ἐγκώμιον τῆς πτω-χείας, εἰ καὶ ἐρρήθη περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔγραψε τὸ ἐγκώμιον ἐκεῖνο διὰ καλὰμου χρυσοῦ καὶ ἐπὶ πολυτελοῦς γραφείου. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἱερῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς φιλοπτωχείας, κατε-δίκασεν, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς, τὸν πολυτελεῖ καὶ πολυδάπανον βίον, τὰ κοσμήματα καὶ τὰς τοῦ πλούτου ἐπιδείξεις· ὁ δὲ θέλων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα αὐστηρό-τητος τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων ἀρ-κεῖν ἂν ἀναγνώσῃ τὴν κατὰ τῶν γυναικείων κο-σμημάτων πλήρη ὁμῆς τε καὶ ὀργῆς ὁμιλίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Τερτυλλιανοῦ, γράψαντος κατὰ τὴν δευτέραν μετὰ Χριστοῦ ἐ-κατονταετηρίδα.

Δὲν ἔλειψαν ὅμως ἔκτοτε καὶ λόγοι κολαστι-κοὶ τῆς ἀκρας ἐκείνης αὐστηρίας, οἷονεὶ δια-μαρτυρία τις ἀναγκαιὰ, καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρ-χῆς τοῦ Μηδὲν ἄγαν. Καὶ καθὼς βλέπομεν τὸν Περικλῆν, ἐν τῷ θαυμαστῷ αὐτοῦ ἐπιταφίῳ λό-γῳ, ἐπικρίνοντα τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης, καὶ διακηρύσσοντα ὅτι καὶ ἀνεμένη τις δίκαια δύ-ναται νὰ συνυπάρξῃ μετὰ φύσεως ἀρρένωπῆς καὶ φιλοκινδύνου, οὕτως εὐρίσκομεν καὶ ἐν αὐτῶν ἐν-δοξοτέρων καὶ ἀγιοτέρων ἱεραρχῶν τῆς ἀνα-τολικῆς Ἐκκλησίας, Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ζητοῦντα νὰ μετριάσῃ τὴν ἀκραν κατὰ τῆς φι-λοκοσμίας καταφορὰν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κλήρου. Σῶζεται τῷ ὄντι ἐπι-στολὴ τοῦ εἰρημένου μεγάλου ἱεράρχου, περιέ-χουσα ὡς ἔγγιστα, καὶ καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Κατηγοροῦμεθα, λέγει, ὅτι ἀ-πεμακρύνθημεν τῆς λιτότητος τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων· ἀλλ' οἱ ταῦτα καθ' ὑπερβολικὴν αὐστηρότητα λέγοντες δὲν συλλογίζονται ὅτι οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν, καὶ ὅτι οἱ διοικοῦντες σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν ἀ-ναγκάζονται, πρὸς υπεράσπισιν τῶν δικαιωμά-των αὐτῆς, νὰ τηρῶσι σχέσεις στενὰς μετὰ τῆς Βασιλείας καὶ τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους. Πῶς γίνεται λοιπὸν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν αὐτο-κράτορα μετ' εὐτελῶν ἐνδυμάτων, ἢ νὰ δεξιω-θῶμεν τοὺς ἐπισκεπτομένους ἡμᾶς μεγιστάνας ἐπὶ πενιχρῶν στρωμάτων καὶ ἐπίπλων;

Καὶ οὕτω πάντοτε ἐν τῷ παρελθόντι ἀκο-λουθοῦμεν εὐρίσκοντες διηρημένους τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλοῦ μὲν ἀκραν αὐστηρότητα ἀλλοῦ δὲ κρίσεις ἡπιωτέρας, κατὰ τὰς διαφορὰς πεποιθήσεις, προσέτι δὲ καὶ κατὰ τὰ συμφέροντα,

διότι πολλάκις ἀναιμιγνύοντο καὶ λόγοι τοιοῦ-τοι, καθὼς, παραδείγματος χάριν, ἀναγινώσκο-μεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ὅτι οἱ εὐγε-νεῖς τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος ἐκήρυξαν σφοδρὸν πόλεμον κατὰ τῶν πολλῶν δαπανῶν καὶ τῆς πολυτελείας, ὅτε, πτωχεύσαντες αὐτοὶ ἔνεκα τῶν σταυροφοριῶν, φθονοῦντες δὲ τὴν λεγομέ-νην τρίτην Τάξιν, πλουτοῦσαν καὶ ἐπιδεικτιῶ-σαν τὰ πλούτη αὐτῆς, ἐπάσχισαν, διὰ μέσων κα-τασταλτικῶν καὶ τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἐπὶ τῶν ἀναλωμάτων νόμων, νὰ καταπνίξωσι τὸν ἐνο-χλοῦντα καὶ ζημιόνοντα αὐτοὺς διαγωνισμόν.

Τὴν σήμερον ὅμως, ἵνα κρίνωμεν ὕγιως περὶ τῶν τοιούτων, εὐρισκόμεθα εἰς θέσιν ἄλλην παρ' ἐ-κείνην εἰς ἣν εὐρέθησαν οἱ πρὸ ἡμῶν. Ὅ,τι, χαρκτηρίζει κυρίως τὸν σημερινὸν πολιτισμόν εἶναι ἡ πανταχοῦ ἀναφαινομένη τάσις καὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν πρόοδον τῶν πλειόνων. Ἄλλοτε, καὶ συγγραφεῖς καὶ διδάσκαλοι καὶ πολιτικοὶ εἶχον μᾶλλον ὑπ' ὅψιν τὰ συμφέροντα τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν, παρὰ τὴν τῶν πολλῶν εὐδαιμονίαν. Τὴν σήμερον, κἀνεὶς δὲν παραδέχεται νὰ γίνεταῖ ὁ λαὸς στυλοβάτης τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οὔτε νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἀπλοῦν ὄργανον πρὸς χρῆσιν τῶν ἡρώων. Τὴν ἐπιβρόχον τῆς τάσεως ταύτης δὲν διέ-φυγε καὶ ἡ πολυτέλεια. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κί-μωνος καὶ τῶν χρόνων τοῦ Λουκούλλου, εἰς τοὺς ὀλίγους δὲν ἠῤῥησε, διεδόθη ὅμως εἰς πλειοτέρους. Σήμερον εἶναι πλειότεροι οἱ ἀπολαύοντες, καὶ ἀσυγκρίτως πλειότεροι οἱ ἀξιοῦντες ν' ἀπολαύ-σωσι τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς, ὑπὸ τὸ σεμνὸν ὄνομα τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς εὐεξίας. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἡ σημερινὴ πολυτέλεια νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων, οὔτε νὰ ἐκφωνηθῶσιν, αὐτῷ κειμένῳ, κατ' αὐτῆς αἱ ἐπιτιμήσεις τοῦ Κάτωνος καὶ τῶν λοιπῶν τιμητῶν τῆς Ῥώμης.

Ὅ,τι ἤδη πρόκειται, καὶ ὅ,τι πρέπει, καὶ ὅ,τι δικαιοῦμεθα νὰ ἐξετάσωμεν εἶναι ἂν ἡ πολυ-τέλεια, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς μετριότητος ἐνεργουμένη, καὶ μὴ οὕσα ἀνεγνω-ρισμένον προνόμιον ὀλίγων βαθυπλούτων, ὠφε-λῇ τὰ πλήθη—ἐνισχύουσα τὴν ἐργασίαν καὶ πολλαπλασιάζουσα τὰς συναλλαγὰς—ὠθοῦσα τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν πρόοδον, καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων—καθιστώσα τὸν λαὸν μέτοχον ἀπολαύσεων ἀνω-τέρων, καὶ τῆς χρήσεως παμπόλλων ἐπωφελῶν καὶ ευαρέστων πραγμάτων.

Εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι, καὶ κατὰ τὴν τροφήν, καὶ κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ κατὰ τὰ οἰκήμα-τα, ἡ κοινὴ εὐεξία ἔκαμε μεγάλας προόδους· ὅχι βέβαια τὰς αὐτὰς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἀλλ' ἀ-νὰ λόγον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν περιστάσεων ἐκάστου· ἐν γένει ὅμως τὰ πάντα προώδευσαν οὕτως, ὥστε ὅ,τι ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς πολυτέ-λεια, σήμερον ἔγεινε κατανάλωμα τῆς κοινῆς

χρήσεως. Ὁ λευκὸς καὶ ἐκλεκτὸς ἄρτος, τροφὴ ἄλλοτε τῶν ὀλίγων πλουσίων, εἶναι σήμερον τροφὴ τῶν πολλῶν. Πόσοι ἦσαν οἱ τρώγοντες ἄλ-λοτε τὸ κρέας, καὶ πόσοι οἱ τρώγοντες αὐτὸ σή-μερον; Ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου—θεωρουμένου ὡς ποτοῦ δυναμωτικοῦ, καὶ μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὅ-ψιν τῆς καταχρήσεως—εἰς πόσους ἦτον ἄλλο-τε προσιτὴ, καὶ εἰς πόσους εἶναι σήμερον; Ὁ καφὲς, τὸν ὁποῖον πολὺ ἀγαπῶμεν, ἡ ζάχαρις, ἡ εὐάρεστος, γλυκεῖα καὶ ὑγιεινὴ ζάχαρις, ἦσαν ἄλλοτε τέρψεις καὶ τρυφὰ ἐκ τῶν σπανιωτέρων, ἐνθ' σήμερον ποῦ δὲν εὐρίσκονται καὶ ποῦ δὲν κα-τανάλισκονται; Πόσοι ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων μετεχειρίζοντο ἄλλοτε τὰ βαμβακερὰ πανικά, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον εἶναι καὶ εἰς τὸν ἐργα-τικὸν λαόν, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χωρικοὺς ἀπα-ραίτητα;

Ὡς διδακτικὴν ἀστείότητα ἀς παρενέρωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι πρὸ μιᾶς ἀκριβοῦς ἑκατονταετηρί-δος (τὸ 1776) ἔγραψεν ὁ περικλεῆς οἰκονομο-λόγος Ἀδάμ Σμιθ περὶ τῶν πεδίων (παπου-ταίων)· «Τὰ πεδία, λέγει, κατήντησαν σήμε-ρον ἐν Ἀγγλίᾳ μία τῶν ἀπαραίτητων ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Ὁ πτωχότερος τῶν ἀνδρῶν, ἡ πτω-χοτέρα τῶν γυναικῶν, ἐντρέπεται νὰ περιπατήσῃ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ἀνυπόδητος. Τὸ αὐτὸ συμ-βαίνει καὶ ἐν Σκωτίᾳ, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἄν-δρας· αἱ πτωχαὶ γυναῖκες περιπατοῦσι γυμνό-ποδες, οὐδὲ προσβάλλεται ἐκ τούτου ἡ ὑπόλη-ψις αὐτῶν. Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πεδία δὲν εἶναι τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης, οὔτε εἰς τοὺς ἄνδρας, οὔτε εἰς τὰς γυναῖκας· οἱ πτωχοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύ-λων ἢ φοροῦσι καλίγια, ἢ εἶναι ἀνυπόδητοι ὁ-λοτελῶς.»

Ἀς ἔλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐν ταῖς οἰ-κίαις. Ἐπὶ τοῦ Δ' Ἐρρίκου, βασιλέως τῆς Γαλ-λίας, τὰ παράθυρα τῶν βασιλικῶν δωμάτων τοῦ Λούβρου ἐκλείοντο τόσον κακῶς, ὥστε τὸν χει-μῶνα, ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς, ἐξυπνῶν, εὐ-ρισκε τὸν μύστακα αὐτοῦ κρυσταλλωμένον. Σή-μερον, πόσας τάξεις πρέπει νὰ κατέλθωμεν κατὰ τῆς βασιλικῆς, ἐωσότου εὖρωμεν πτωχὴν οἰο-γένειαν, μὴ φροντίζουσαν ἢ μὴ δυναμένην νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ ψύχους! Καὶ ἡ θερμότης, καὶ ὁ καθαρὸς ἀήρ, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἐπιπλά διά-φορα, καὶ ζωγραφίαι, καὶ καθρέπται—ὄντες καὶ αὐτοὶ ἄλλοτε μία τῶν μᾶλλον δυσποκτή-των πολυτελειῶν—γίνονται παρ' ἡμέραν κοι-νοτέραι καὶ ευκολωτέρας χρήσεως.

Αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς μαθήσεως τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, πόσον δὲν ἐγενικεύθησαν, πόσον δὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ μεταξὺ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, ἄλλα μὲν ἀπλῶς διὰ τῆς εὐθηνίας, ἄλλα δὲ διὰ τῶν ἐξ εὐωνοτέρης ὕλης ἀπομιμήσεων! Τὰ βιβλία, ἡ πνευματικὴ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου—ἐννοοῦμεν τὰ χρήσιμα καὶ καλὰ βιβλία—δὲν δικαιολογοῦσι πλέον διὰ τῆς μεγά-

λης τῶν ἀξίας τὴν ἀφιλομάθειαν τῶν δεινῶν νέων. Τὰ ὁρολόγια, μεγάλως ἄλλοτε ὑπερτιμώ-μενα, εἶναι σήμερον εὐκόλον ἀπόκτημα ὑπηρε-τῶν καὶ παιδιῶν. Αἱ ἀπομιμήσεις τοῦ ἀργύρου στολίζουσι διὰ κομψῶν σκευῶν τὰς τραπέζας τῶν πολλῶν· αἱ ἐκ γύψου κατασκευαὶ τῶν ἀ-γαλμάτων εἰσάγουσι τὰς κοινὰς οἰκίας· ἡ δὲ φωτογραφί-α ἀντικαθιστᾷ καὶ κοινοποιεῖ τὴν ζωγραφικὴν.

Ἐνθ' λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ πρόοδος, καὶ τοσαύτη ἀκαταπαύστως γίνεται κίνησις εἰς τὰ πρόσω, ὁποῖόν τι σταθερὸν καὶ ἀπόλυτον δύ-νανται ἄρᾳ γε νὰ ἔχωσιν αἱ ιδέαι τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἀναγκαιῦ; Ἄν, ἀντὶ νὰ ῥίψωμεν ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν ἀκατέργαστα τὰ δέρματα τῶν ζώων, κτενίζωμεν, νήθωμεν, ὑφαίνωμεν τὸ μαλλίον, καὶ ἐκ τούτου κατασκευάζωμεν φόρε-μα, τί εἶναι τὸ φόρεμα τοῦτο, ἀναγκαῖον ἢ πε-ριττόν; Ἡ οἰκία ἡ πλέον πενιχρὰ, συγκρινόμε-νη πρὸς τὰ σπήλαια καὶ τὰς καλύβας τῶν πρώ-των ἀνθρώπων, δὲν ἔχει τάχατε καὶ αὐτὴ κατὰ περιττόν; Πολλὰ μαγειρεῖα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν πλουσίων, φαίνονται εὐτελεῖ καὶ ἐλάνθασα, καὶ ἐν τούτοις εἶναι καὶ αὐτὰ κατὰ πολυτελεῖ, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν ὅτι τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα κατέκτησαν τὸ Ῥωμαϊκὸν τῆς Δύ-σεως Κράτος, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατάγονται οἱ πρωτεύοντες τῶν σημερινῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, δὲν εἶχαν ἄλλον τρόπον νὰ μαγειρεύωσι τὸ κρέας, εἰμὴ νὰ θέτωσιν αὐτὸ ὑπὸ τὰ ἐφίππια τῶν ἵπ-πων, καὶ νὰ τὸ τρώγωσιν, ἀφοῦ τρέχοντες τὸ ἐ-μαλάκυναν!

Ἄλλως τε, ἡ φύσις αὐτὴ ἐδίδαξε τὸν ἄνθρω-πον ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ παραδέχεται τὴν τοιαύτην πρόοδον τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐεξίας· ἡ φύσις ἥτις ἤνωσε τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον μετὰ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ τέρποντος τὴν ὄψιν. Τί ἄλλο εἶ-ναι τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, τὰ περικαλλῆ ταῦτα ἄν-θη, τὰ ἐνδύμενα μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας, ὅσην δὲν εἶχεν ὁ Σολομών ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ; Τί ἄλλο εἶναι αἱ καλ-λὼναι τοῦ ὀρίζοντος κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου; Τί ἄλλο τὰ ὠρεῖα καὶ πολυ-ποικίλα περὰ τῶν πτηνῶν; Τί ἄλλο τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος ἐν μέσῳ τῆς ἐαρινῆς νυκτός; Καὶ ἂν ἐκ τῆς ἄλλης φύσεως μεταβῶμεν εἰς τὸν ἄνθρω-πον αὐτόν, τί ἄλλο εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ὅταν, ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν χρησιμωτέρων ἀναβάνη, ὑ-πὸ περιεργίας ὑψηλῆς καὶ ἐπικινδύνου ὠθουμένη, εἰς τὴν ἐρευναν τῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἀγαπη-τῆς ἀληθείας, τί ἄλλο εἰμὴ πολυτέλεια, καὶ ἡ μεγαλητέρα μάλιστα τῶν πολυτελειῶν;

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν τὴν πο-λυτέλειαν ἵνα ψεῖσωμεν καὶ καταδικάσωμεν αὐτήν; Ἰδοὺ γυμνώσατε αὐτὴν τοῦ ἐνδύματος τῆς κοι-νῆς ὠφελείας, ἐνδύσατε αὐτὴν τὰ ῥάκη τῆς ἀ-σωτίας, καὶ τότε ἡ ἀποδοκιμασία ἡμῶν εἰς

τοιοῦτον βαθμὸν φθάσει, ὥστε, ἀπέναντι τοιαύτης ἀσώτου πολυτελείας, προτιμῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν φιλαργυρίαν. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι σφάλαντες ἐν γένει, ὅταν, λαλοῦντες περὶ ἀνδρὸς ἀφρόνως πολυδαπάνου, λέγομεν «εἶναι ἄσωτος» καὶ εὐαρέστως πῶς μεριδιώμεν ἀναφέροντες δὲ τὸν φιλάργυρον, σκυθρωπάζομεν. Τὸν φιλάργυρον θεωροῦμεν ἐγωῖστήν, ἢ μᾶλλον ἐχθρὸν καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐτυχίας, ὅπως ἐνδεδωμένον, ἐλεεινῶς τρεφόμενον, καὶ ὅχι μόνον θέλοντα ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι κακῶς ἐνδύονται καὶ κακῶς τρέφονται, ἀλλὰ καὶ ἑτοιμον ὄντα νὰ βιάσῃ αὐτοὺς εἰς τοῦτο διὰ τῆς τοκογλυφίας. «Ὅλα ταῦτα εἶναι ἐν μέρει δίκαια» μίαν μόνην ἄνωγαν παρτήρησιν κρίνομεν ἐπὶ τούτου ἀναγκαίαν. Τὴν σήμερον εἶναι σπάνιον ν' ἀφαιρῶνται ὀλοτελῶς ἀπὸ τῆς παραγωγῆς τὰ πλούτη τοῦ φιλαργύρου. Σπανίως σήμερον θάπτονται τὰ χρήματα συνήθως δανείζονται ἐπὶ μεγάλοις τόκοις. Ὁ φιλάργυρος λοιπὸν συμβιβάζει κἄπως τὰ συμφέροντά του πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ κοινοῦ πλουτισμοῦ. Ἀλλ' εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἄσωτου; Ὁ ἄσωτος εἶναι μὲν λαμπρότερος, συμπαθητικώτερος, δημοτικώτερος, διότι σκορπίζει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ χρήματα, πράγματι δὲ δὲν εἶναι οὔτε ὀλιγώτερον ἐγωῖστής, οὔτε ὀλιγώτερον ἐχθρὸς ἑαυτοῦ, διότι, ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν κόρεσιν τῆς ματαιοφροσύνης καὶ τῆς ἡδυπαθείας του, καταστρέφει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ὑπαρξίν του. Εἶναι καθὼς ἡ πυρκαϊὰ ἥτις, διαβαίνουσα ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ὅπου πρότερον ἦσαν μεγαλοπρεπὲς δάσος ἢ πόλις λαμπρά, ἀφίνει ὀπισθεν αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸ κενόν. Καὶ εἶναι τάχατε ἀδιάφορον, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐποψὶν τῆς ἐργασίας νὰ καταναλίσκωνται τὰ πάντα εἰς ἐορτάς καὶ εἰς χορούς; Καὶ τί μένει ἐξ ὧν ἐκείνων τῶν πολυδαπάνων ἀγορασμάτων καὶ κατασκευῶν; τί μένει ἐκ τῶν φορεμάτων, τριχάπτων, ταινιῶν, χειροκτιῶν, καὶ λοιπῶν τοιούτων, ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτῶν χρήσει ἀφανιζομένων; Ὅ, τι ἔμεινε καὶ μετὰ τὰ πυροτεχνήματα, καπνὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο. Βεβαίως δι' αὐτὰ ἔγειναν ἐργασίαι, καὶ ἐκυκλοφόρησαν χρήματα· ἀλλὰ μήπως δὲν γίνεταί τοῦτο καὶ δι' ἄλλων ἐργασιῶν καὶ δι' ἄλλης χρημάτων κυκλοφορίας; Τὸ κακὸν τῆς ὑπερβολικῆς καὶ ἀγόνου πολυτελείας εἶναι ὅτι παρεκτρέπει τὸν πλούτον ἐκ τῆς γονιμωτέρας χρήσεως ἥτις ἡδύνατο αὐτοῦ νὰ γείνη. Πᾶν κεφάλαιον, ἢ μέρος κεφαλαίου, ὅπερ ἐπέκεινα δρίου τινὸς καταναλίσκεται, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς γεωργίας, τῆς τροφῆς τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀπὸ τῶν βιομηχανιῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἢ τῶν τῆς μεγίστης χρήσεως. Ἀς ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἐργάται ἐνασχολοῦνται εἰς ἔργα πολυτελείας· τότε ποῖος θὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς κοινῆς χρήσεως; πῶς θὰ γείνωσιν αἱ ἀνταλλαγαὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀφοῦ αἱ κατα-

ναλώσεις τῆς πολυτελείας εἶναι, πανταχοῦ καὶ ἐν γένει, αἱ μᾶλλον περιωρισμέναι;

Καὶ τῷ ὄντι, καὶ μεθ' ὅλας τὰς καταχρήσεις τῆς πολυτελείας, αἱ καταναλώσεις αὐτῆς εἶναι σχετικῶς ὀλίγισται. Αἱ πολλὰ καταναλώσεις εἶναι αἱ τῆς κοινῆς χρήσεως. Ὁ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος καταναλωτὴς εἶναι ὁ λαός. Ἡ γεωργία τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἡ κτηνοτροφία, ἡ κατασκευὴ τῶν κοινῶν ἐνδυμάτων, ἡ κατασκευὴ τῶν κοινῶν οἰκιῶν, κατέχουσι τὴν ὑψίστην ἐν τοῖς καταναλώμασι θέσιν. Τίνες οἱ φόροι, οἱ ἀποφέροντες τὰ ἀσυγκρίτως πλεῖστα τῶν δημοσίων ἐσόδων; οἱ ἐπιβαρύνοντες, ἔστω καὶ ἐλαφρῶς, τὴν γενικὴν κατανάλωσιν. Ἀς φορολογηθῶσιν ὅσον βαρύτερον τὰ τῆς πολυτελείας· τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦναι συγκριτικῶς ἐλάχιστον. Ἐν Ἀγγλίᾳ, τόπῳ ἀριστοκρατικῷ, τόπῳ μεγίστης πολυτελείας, ὅπου αἱ μεγάλαί περιουσίαι εἶναι ὥς ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ μέρει τοῦ κόσμου τοιαῦται, οἱ ἐπιβαρύνοντες — καὶ τοῦτο ἐπίσης ὥς ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ — τὴν πολυτέλειαν φόροι ἀποφέρουσι τὸ ὅλον τριάκοντα περίπου ἑκατομμύρια φράγκων, ἐνῶ οἱ τῶν τελωνείων καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν καταναλώσεων ἀποδιδόμενων, οἱ βαρύνοντες τὰ κοινὰ ἐμπορεύματα, φθάνουσι μέχρι τοῦ δισεκατομμυρίου.

Ἐλαλήσαμεν ἀνωτέρω περὶ φιλαργύρου καὶ ἄσωτου. Ἀλλὰ διατί νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἄσωτον πρὸς τὸν φιλάργυρον; Ἀς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τὸν φρόνιμον οἰκονόμον, ὅστις, καλῶς τηρῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν, οἰκονομεῖ, καὶ τὰς οἰκονομίας του τοποθετεῖ εἰς ἐπωφελεῖς χρήσιν. Αὐτὸν ἂς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον, ὅταν διὰ τῶν οἰκονομιῶν του αὐξάνῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀγροῦ του ἢ οἰκοδομῇ ἐργοστάσιον· ἂς ἐξετάσωμεν τὰς πράξεις του, καὶ θέλωμεν εὐρεῖ ὅτι αἱ ἀγορασθεῖσαι παραγωγικαὶ ἀξίαι, γῆ, πρῶται ὕλαι, ἐργαλεῖα, μέσα τελειοποιήσεως παντὸς εἶδους, προστιθέμενα κεφάλαια, πάντα ταῦτα διατηροῦνται ἀπέναντι τῶν κυκλοφορούντων χρημάτων, καὶ ἀποφέρουσιν, ὅχι ἐν μόνον ἔσοδον, ὅχι μίαν μόνην ἀμοιβήν, ἀλλὰ σειρὰν ὅλην ἐσόδων καὶ ἀμοιβῶν, δι' ἐργασίας ἀπαύστως ἀνανεουμένης.

Ὅθεν, ἐνῶ ὁ ἄσωτος κατέφραγε τὸ κεφάλαιον ὥθων μέχρι καταχρήσεως τὰς μὴ παραγωγικὰς καταναλώσεις, ὁ οἰκονόμος ἠύξησε τὰ κεφάλαια αὐτοῦ, καὶ πρὸς ὄφελος ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς ὄφελος ἄλλων, πρὸς ὄφελος ἰδίως τῶν ἐργατῶν· ἐὰν δὲ ἐφάνη προσέτι, καὶ ὁσάκις ἔπρεπε, γενναῖος καὶ ἐλεήμων, ἐδείχθη τότε ἄξιος, ὅχι μόνον τοῦ πλούτου, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, καὶ ἴσως τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Πρὸς τοιαύτην συνετὴν καὶ κοινωνοφελῆ οἰκονομίαν παραβαλλομένη, ἡ ἄσωτος πολυτέλεια εἶναι βεβαίως ἀξία τῆς κοινῆς ἀποδοκιμασίας καὶ ἀποστρεφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν

δυσμενῶν τούτων κρίσεων, ἀλλὰ καὶ ἀποδοκιμῶν καὶ ἀποστρεφόμενοι, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν δύο σοφὰς καὶ ὑψηλὰς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν μίαν παρέχει ἡμῖν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὴν ἑτέραν ἡ θρησκεία. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, λέγει ἡ φιλοσοφία· τὸ δὲ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας παραγγέλλει εἰς ἕκαστον ἡμῶν αὐστηρότητα μὲν πρὸς ἑαυτὸν, ἀνοχήν δὲ καὶ συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους. Τὰς διδασκαλίας ταύτας θεωροῦμεν πάντοτε καὶ ἐν πᾶσιν ἀναγκαίας, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, διότι παρατηροῦμεν ὅτι ἐν γένει ἀσμενέστερον κρίνει τις καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐφραμῶσιν τὰς κρίσεις του ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ἄλλων, παρ' ὅσον πράττει τοῦτο περιοριζόμενος εἰς τὰ πρὸς ἑαυτὸν. Ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι πολλὰ μὲν εἶναι τὰ λεγόμενα κατὰ τῆς πολυτελείας, ὀλίγα δὲ τὰ ὑγιῆ ἐκ τούτων συμπεράσματα, καὶ ἔτι ὀλιγώτερα ἢ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ὠφέλεια. Ἀλλως ὅμως θέλει συμβῆ ἔαν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διδασκαλίας, χωρισθῶσι τὰ πρὸς ἑαυτοὺς ἐκ τῶν πρὸς τοὺς ἑτέρους. Ἐξετάζων ἕκαστος τὰ πρὸς ἑαυτὸν, θέλει κατανοήσῃ ὅτι τὸ πρῶτον ὅπερ ὀφείλει νὰ πράξῃ εἶναι νὰ περιορίσῃ τὰς δαπάνας του, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰ ὅρια τῆς μετριότητος καὶ τῆς ἠθικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ μέτρον τῶν ἰδίων του ἐισοδημάτων, καὶ οὕτω συντελῶν εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, νὰ εὐχεται νὰ εὐρίσκη μιμητὰς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἀπαιτοῦμεν, καὶ δικαίως, τὰ μικρὰ καὶ πτωχὰ ἔθνη νὰ ἦναι περὶ τὰς δαπάνας αὐστηρότερα τῶν μεγάλων καὶ πλουσιῶν· πῶς νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτὴ ἀρχὴ καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐκάστου ἔθνους, ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσιῶν; Μεταβαίνων ἀκολουθῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πρὸς τοὺς ἑτέρους, θέλει ἀπαλλαγθῇ πάσης προκαταλήψεως, ὁθενδῆποτε προερχομένης, καὶ θέλει συνειθίσῃ νὰ μὴ καταδικάζῃ ἀπολύτως ὡς πολυτέλειαν, εἰμὴ ὅτι προφανῶς εἶναι τὸ ἐπιλήψιμον καὶ κοινὸ βλαβὲς αὐτῆς μέρος.

Καὶ ἐκ προτέρων ἀναγνωσμάτων ὁ περικλεῆς Φραγκλῖνος εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας ὡς συμβουλευσας πάντοτε εἰς τὸν λαὸν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν λιτότητα· δὲν εἶναι δυνατόν λοιπὸν καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς φίλος τῆς πολυτελείας. Τὸ ἐξῆς ὅμως ὥραϊον ἀνέκδοτον μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ὁ σοφὸς Φραγκλῖνος ἀνεγνώριζεν ὅτι καὶ ἡ πολυτέλεια γίνεται πολλὰκις ἐπωφελεῖς, ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὐτῆς παρακινή τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐργασίαν.

«Ὁ πλοίαρχος, λέγει, φορητοῦ πλοιαρίου, ταξιδεύοντος τακτικῶς μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαὶ καὶ τῆς Φιλαδελφείας, μὰς εἶχε κάμει μικρὰν τινα ὑπηρεσίαν, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἀμοιβήν. Ἡ σύζυγός μου τότε, γνωρίζουσα ὅτι

εἶχε θυγατέρα, ἔστειλεν εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ πατρὸς τῆς ἑνα ὥραϊον πέτασον τοῦ συρμού. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα, ὁ αὐτὸς πλοίαρχος ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου μετὰ τινος ἐπιβάτου, καλλιεργητοῦ γαιῶν ἐκ τοῦ εἰρημένου ἀκρωτηρίου. Ἐγείνε λόγος περὶ τοῦ πέταστος ἐκείνου, καὶ εἶπεν ὁ πλοίαρχος πόσον ἠύχαριστήθη ἡ θυγάτηρ τοῦ· ἀλλὰ, προσέθηκεν, ὁ πέταστος αὐτὸς ἐστοίχισε πολὺ εἰς τὸ χωρίον. — Πῶς τοῦτο; ἠρωτήσαμεν ἡμεῖς. — Διότι, εἶπεν, ὅτε ἡ θυγάτηρ μου τὸν ἐφόρεσε, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τόσον ἐθαυμάσθη, ὥστε ὅλαι αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου ἔστειλαν καὶ ἔφεραν τοιούτους ἐκ Φιλαδελφείας· κατὰ δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς θυγατρὸς μου καὶ ἐμοῦ, ἐξωδεύθησαν εἰς ἀγορὰν αὐτῶν δύο χιλιάδες καὶ πεντακόσια φράγκα. — Εἶναι ἀληθές, εἶπε τότε ὁ καλλιεργητής, ἀλλὰ δὲν λέγεις ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ πέταστος ἐκεῖνος μὰς ὠφέλησε· διότι αἱ θυγατέρες ἡμῶν ἤρχισαν τότε νὰ πλέκωσι μάλλινα περιχειρίδια, νὰ τὰ στέλλωσι νὰ πωλῶνται εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ διὰ τῶν χρημάτων τούτων ν' ἀγοράζωσι πέταστος καὶ ταινίας· γνωρίζεις δὲ ὅτι ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ, καὶ μάλιστα ἀρχίζει νὰ γίνεταί σπουδαιότερα. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης μικρᾶς πολυτελείας δὲν μὲ δυσχερεστεῖ, διότι καὶ αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου ἠύχαριστήθησαν, φοροῦσαι κομψοὺς πέταστος, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Φιλαδελφείας εὐχαριστοῦνται, προμηθευόμενοι καλὰ περιχειρίδια.»

Τί ἤθελε συμβῆ εἰς τὰς χωρικὰς ἐκείνας νέας, ἂν δὲν ἐγεννᾶτο εἰς αὐτάς ἡ ἐπιθυμία ἐκείνων τῶν πέταστος; Ἥθελαν ἔχει ἀνάγκας ὀλιγώτερας, ἐξοδα ὀλιγώτερα, ἀλλὰ καὶ φιλοπονίαν ὀλιγώτεραν. Ἰδοὺ ποῖα ἐν γένει ἡ τύχη τῆς ἀνθρωπότητος, ἂν δὲν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσῃ ἄλλας ἀνάγκας, εἰμὴ μόνον τὴν πείναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν γύμνωσιν. Οὐδὲν ἐπέκεινα τοῦ βίου, οὐδὲν ἐπέκεινα τῆς τροφῆς τοῦ ἀλόγου ζώου! Καὶ πάλιν, ἂν δὲν ἐδίδοντο ἀφορμαὶ ἀναπτύξεως εἰς τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἂν δὲν ὑπῆρχαν γράμματα, ἐπιστήμαι, τέχναι, φιλοσοφία, τί ἤθελαν εἶναι σήμερον τὰ ἔθνη; Ἀποὶ καθήμενοι ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου!

Εὐτυχῶς, ὁ κόσμος προοδεύει, καὶ, ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ προόδῳ, τὰ πάντα συνέχονται καὶ συμβοηθοῦνται. Τὰ ἅμα συντρέχουσι τὰ μέσα· οἱ ἐκλεκτοὶ χειραγωγοῦσι τοὺς πολλούς· οἱ ἐπιστήμονες σχηματίζουν τοὺς ἐπωφελεῖς τεχνίτας. Ἐχομεν ἀγρομέτρους καὶ καταμετρητάς, διότι ὑπῆρξαν γεωμέτραι· ἔχομεν ναύτας, διότι ὑπῆρξαν ἀστρονόμοι καὶ γεωγράφοι· ὑπάρχουσιν οἱ σκεπτόμενοι καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐπὶ παραδείγματων ἀκριβῶν ἰδεῶν, διότι προὔπηρξαν ἄνδρες ἀνώτεροι, ἀνακαλύψαντες καὶ εὐρύναντες

τὸ πεδῖον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Καὶ αὐτὸς δὲ κοινὸς νοῦς, ὁ πόσον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀναγκαῖος, διὰ τοῦτο ὀδηγεῖ καὶ φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἀνεξωपुरήθη πρότερον ὑπὸ τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς πολυτελείας ταύτης τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ναὶ, ἐπαναλαμβάνομεν ὅλα εἶναι ἀλληλένδετα ἐν τῇ μεγάλῃ στρατιᾷ τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας· τὸ ὠφέλιμον συνδέεται μετὰ τοῦ καλοῦ, τὸ περιττὸν μετὰ τοῦ ἀναγκαίου. Οἱ πλούσιοι παρascύρουσι τοὺς πτωχοτέρους, οἱ ἰσχυρότεροι τοὺς ἀσθενεστέρους. Ἡ ὠθησις ἐρχεται ἀπὸ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ οὕτω κατορθοῦται ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς φύσεως. Καθὼς δὲ εἰς τὰς κοινὰς στρατίας, εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης ἀναγκαῖα καὶ τῶν στρατηγῶν αἱ ἀνώτεραι γνώσεις, καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἡ παιδεία καὶ ἡ τόλμη, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἀφοσίωσις· μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι, εἰς τὰς κοινὰς στρατίας, οἱ ἀναγκαῖοι οὗτοι ὅροι δὲν εἶναι καὶ πάντοτε ἐπαρκεῖς, διότι ἐκεῖ, μετὰ τὴν δυνάμειν, εἰς ἀνάγκης ἔσεται ἡ νικῶσα, καὶ μὴ ἡ νικωμένη· ἐνῶ ἐνταῦθα, νικῶσα εἶναι πάντοτε ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, νικῶνται δὲ μόνον τὰ κτηνώδη προσκόμματα, ἡ πτωχεία καὶ ἡ δυστυχία.

Ἡ ἄμιλλα αὕτη, ἡ εὐγενής καὶ εἰρηνική αὕτη ἄμιλλα, δι' ἧς προάγεται βαθυμῆδον ἡ εὐπραγία ἐκάστου, ὅχι μόνον δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν ἡθικὸν καὶ ἀνώτερον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπεναντίας συντελεῖ εἰς αὐτὸν τὰ μέγιστα. Ἄς υποθέσωμεν ἐπὶ μίαν στιγμήν ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἔχει τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, τὴν αὐτὴν τροφήν, τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τὴν αὐτὴν κατοικίαν, τὴν αὐτὴν ὑπαρξίν τέλος πάντων. Ποῦ τότε κινήσεις; ποῦ ὠθησις; ποῦ διαγωνισμός; Δὲν ἤθελεν εἶναι πλέον ἡ ἱεραρχία ἐκεῖνη, ἡ ζῶσα καὶ κινουμένη κοινωνική ἱεραρχία, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέλη δύνανται ν' ἀναβαίνωσι βαθμῆδον καὶ ἀλληλοδιαδόχως, ἀλλ' ἡ ἰσοπέδωσις τῆς δυσπραγίας. Χαμηλώσατε τὴν ἀνθρωπίνην στάθμην, καὶ τὰ πάντα χαμηλοῦνται· ἀνυψώσατε αὐτήν, καὶ τὰ πάντα ἀνυψοῦνται. Ἀφετε νὰ ὑπάρχωσι παλάτια καὶ ναοὶ καὶ κωδωνοστάσια, ἂν θέλετε νὰ ὑπάρξῃ πόλις καὶ ἐν αὐτῇ κοινὰ οἰκίαι. Ἀφετε νὰ ἔχωσιν οἱ πλούσιοι ἀμάξας, ἂν θέλετε νὰ εὐρίσκωνται καὶ λεωφορεῖα πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ.

Ἀλλὰ, λέγετε, δὲν ἀπολαύει ἀμέσως ὅλων τῶν ἀγαθῶν ὁ λαὸς ὅλος. Τί πρὸς αὐτό; Ἀπολαύει βαθμῆδον καὶ κατ' ὀλίγον. Ἄς ἔχωσι μερικοὶ, οἱ μέχρι τοῦδε δυνάμενοι, τὴν ἀνωτέραν ἀπόλαυσιν, καὶ οἱ ἄλλοι τὴν ἐλπίδα ὅτι, διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς ἐργασίας, ὅα φθάσωσιν εἰς θέσιν βαθμῆδον ἀνωτέραν, ὅπου, παρὰ τῷ ἀναγκαιῷ, ὅα ὑπάρχῃ καὶ κατὰ περιττόν. Ὁ πολιτισμός, ἡ πρόοδος, ἡ εὐεξία, καταβαίνουνσι πάντοτε, ἀπὸ στρώματος εἰς στῶμα, μέχρι τῶν τελευταίων

τοῦ λαοῦ τάξεων. Ἄν θέλωμεν νὰ ἐκδιώξωμεν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, διότι δὲν ὠφελοῦνται πρότερον ἐξ αὐτῶν οἱ πολλοὶ, ἀλλ' οἱ ὀλίγοι, τότε φόβος εἶναι μήπως πάθωμεν ὅ, τι ἔπαθε τὸ δένδρον τοῦ μύθου, διὰ τοῦ ὁποίου θέλωμεν νὰ τελειώσωμεν τὴν παρούσαν διατριβήν.

Ἐφλέγετο τὸ δένδρον αὐτὸ ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπεκατέσθη τὴν οὐρανίαν δρόσον. Κατέβη τὸ σύννεφον, καὶ ἐστάθη ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ σταγόνες τινὲς ἤρχισαν νὰ βρέχωσι τῆς κορυφῆς τὰ φύλλα. Οἱ κατώτεροι τότε κλάδοι ἐξηλοφθόνησαν, ὠργίσθησαν καὶ ἀνέκραξαν· «Δὲν θέλωμεν προτιμῆσεις, δὲν θέλωμεν προνόμια· ὅλοι ἐπίσης καίόμεθα, ὅλοι ἐπίσης διψοῦμεν, ὅλοι θέλωμεν νὰ δροσισθῶμεν συγχρόνως.» Τότε τὸ νερὸν τῆς βροχῆς ἐστάθη, καὶ τὸ σύννεφον ἀνέβη πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὡ κλάδοι, κατώτεροι κλάδοι! Διὰ τί δὲν ἐπεριμένετε ὀλίγον ἀκόμη, καὶ ὅλοι ἐπίσης ἠθέλατε δροσισθῆ! Σ.

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΟΙ ΠΙΘΗΚΟΙ

ΚΑΤΑΓΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΙΘΗΚΟΥ;

Ὁ Γορίλλας.

Γ'

Συνέχεια καὶ τέλος· (δὲ τετλ.) 27.

Ὁ ἐν ἡλικίᾳ Γορίλλας εἶναι ἀγριώτατος· ἡ φύσις αὐτοῦ εἶναι ἀδάμαστος· ἡ σύλληψις ζῶντος θηρίου τοσοῦτον ἰσχυροῦ καὶ ἀγρίου εἶναι ἀδύνατος· διὰ παγίδων δὲν συλλαμβάνεται, ὡς οὐδὲ ὁ Σιμπατζέ.

Οἱ μικροὶ ἀνθίστανται πρὸς πᾶσαν ἐξημέρωσιν. Κατὰ διαφόρους περιστάσεις κατωρθώθη ἡ προμήθεια νεοτάτων καὶ ἐγένετο δοκιμὴ πρὸς διαφύλαξιν αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Ἀλλ' ἀπέβαλλον πᾶσαν ἄλλην τροφήν πλὴν τῶν καρπῶν τῶν δασῶν αὐτῶν, διέσχιζον δὲ καὶ κατεσπάρασσον διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ὀδόντων τὴν χεῖρα τοῦ τροφέως. Ἦτο ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ τίποτε ἐπὶ τῆς ἀγρίας καὶ ἀδαμάστου φύσεως τῶν μικρῶν τούτων τεράτων εἴτε διὰ μαλακῶν εἴτε διὰ σκληρῶν μέσων. Ὁ χαρακτηριστὴρ τῶν ἐφαίνετο καθιστάμενος δξυχολώτερος ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπέθνησκον δὲ μετ' ὀλίγον ἢνευ φανεράς ἀσθενείας, ὡς ὁ αἰθίοψ ὁ ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τῶν δασῶν.

Ἡ ἱστορία μικροῦ ἀρσενικοῦ τὸν ὁποῖον ὁ Duchailu κατάρθωσεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον νὰ διατηρήσῃ, ἀποδεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς ἀγριότητος καὶ κακίας, τῆς δολιότητος καὶ δυνάμεως τῶν θηρίων τούτων μέχρι τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας.

Ὁ νέος οὗτος πίθηκος συνελήφθη εἰς τὴν δάσος μετὰ τὸν Ῥέμβο καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς ἀγρίας Αἰκατερίνης· κατελήφθη δὲ αἰφνιδίως μετὰ τῆς μητρὸς του τρώγων κόκκους. Ὅταν οἱ

μαῦροι ἐφόνευσαν τὴν μητέρα, ὁ μικρὸς ὤρμησε πρὸς αὐτὴν ζητῶν νὰ κρυβῇ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς. Πάραυτα οἱ κυνηγοὶ ἐσπευσαν νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα· ἀλλ' ἡ κραυγὴ αὐτῶν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν μικρὸν, ὁ ὁποῖος βλέπων ὅτι ἦτο περικυκλωμένος, κατέφυγεν εἰς τὴν κορυφὴν δένδρου, ἐκεῖ δὲ συνωκλάσθη ποῶν ἐαυτὸν ὅσον τὸ δυνατόν μικρότερον καὶ ἐξέβαλεν ὠρυγμούς ἀγρίους καὶ δέσεις.

Οἱ αἰθίοπες ἔκοψαν τὸ δένδρον ρίψαντες δὲ ὕψωμά τι εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν συνέλαβον, ἀλλ' ἐδαγκάσθη εἰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν χεῖρα, ἄλλος δὲ εἰς τὸν μηρόν.

Ὁ μικρὸς οὗτος πίθηκος ἦτο ἰσχνός, τὸ ἀνάστημά του ἦτο μόλις δύο ποδῶν καὶ ἐξ δακτύλων ἀγγλικῶν, 76 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, πρέπει δὲ νὰ ἦτο δύο ἢ τριῶν ἐτῶν. Μολονότι δὲ ἦτο νεαρός καὶ ἰσχνός, εἶχεν ἐν τούτοις δύναμιν ἐκπληκτικὴν καὶ μανίαν ἀπαράμιλλον. Ἀκαταπαύστως ἠγωνίζετο καὶ οὐδεὶς ἐγνώριζε πῶς νὰ τὸν ἀποκομίσωσιν. Ἐπὶ τέλους κατάρθωσαν νὰ κλείσωσι τὸν λαιμὸν του ἐντὸς τῶν βραχιόνων μικροῦ δικράνου· οὕτω δὲ αἰχμαλωτὸν καὶ κρατούμενον ἐν ἀποστάσει ἐκόμισαν εἰς τὸ χωρίον.

Ἦτο θέαμα περίεργον ἡ ὄψις τῆς λύσσης καὶ τῆς μανίας τοῦ μικροῦ τεράτος. Ἐστρεφε μανιώδεις ὀφθαλμοὺς καὶ δσάκις ἤπτετο τινος τῶν περικυκλωμένων δὲν ἄφινεν αὐτὸν ἀζήμιον.

Παραχρῆμα κατεσκευάσθη εἰς αὐτὸν καλύβη ἐξ ἰσχυρῶν βαμβῶν, στερεῶς ἐμπειρηγμένων ἐν τῇ γῇ, ἀρκούντως ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων, ἵνα δύναται τις νὰ παρατηρῇ τὰς κινήσεις του, ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως πλησίον ἵνα ὑπάρχῃ μεγάλη ἀσφάλεια. Εὐθὺς ὡς ἐρρίφθη εἰς τὸ κλωβίον τοῦ ὁ μικρὸς Γορίλλας ἀπεσῶρθη εἰς τὴν μάλλον ἀπὸ κεντρὸν γωνίαν καὶ συνωκλάσθη δεικνύων ἄγριον πρόσωπον. Ὅτε ὁ κ. Duchailu πλησιάζας ἐδοκίμασε νὰ τὸν καθησυχάσῃ, ὁ μικρὸς πίθηκος ὤρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπιτυχὸν τὰ κάτω τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ, τὰ ἔσχιζε δι' ἐνὸς τῶν ποδῶν.

Ὁ κ. Duchailu ἔστειλε νὰ εὐρωσὶ καρπούς τοῦ δάσους καὶ τοὺς παρέθηκε μετὰ ἀγγείου ὕδατος, ἀλλ' ὁ μικρὸς πίθηκος δὲν ἤπτετο οὐδενὸς ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεμακρύνοντο.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ὁ μικρὸς Ἰοῆ, οὕτω τὸν ὠνόμασαν, ἦτο ἀκόμη ἄγριος καὶ ἐπῆδα με μορφασμούς φοβερούς, ἐκβάλλων φωνὰς ἀγρίας κατὰ παντὸς ὅστις ἐπλησίαζε τὸ κλωβίον του. Ἐν τούτοις μένων μόνος ἔτρωγεν εὐχαρίστως, ἀλλὰ μόνον φύλλα καὶ καρπούς τοῦ γεινῶντος του δάσους.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἦτο εἰπέρ ποτε μανιώδης. Τὴν τετάρτην ἡμέραν κατάρθωσε νὰ σπάσῃ ἐν κάγκελον τοῦ κλωβίου του καὶ νὰ φύγῃ.

Ἄμα παρετήρησεν ὅτι εἶχε φύγει, ὁ κ. Duchail-

lu διέταξε νὰ κυκλωθῇ τὸ πλησίον δάσος ὑφ' ὃ λων τῶν αἰθίοπων του, αὐτὸς δὲ μεταβὰς νὰ λάβῃ ἐκ τῆς οἰκίας ὄπλον ἤκουσε βρόχημα ἀπειλητικὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ τῆς κλίνης του. Ἦτο ὁ κύριος Ἰοῆ. Ὁ κ. Duchailu διέταξε πάραυτα νὰ κλείσωσιν ὅλας τὰς ἐξόδους, ἀνεκάλεσε δὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡτοιμάζετο νὰ δοκιμάσῃ νὰ συλλάβῃ ἐκ νέου τὸ ζῶον, ὅτε τοῦτο ἰδὼν κύκλω τοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ μαῦρα πρόσωπα ἔγινε μανιώδης καὶ ἐξώρμησεν ἀπὸ τοῦ καταφυγίου του.

Τότε ὅλοι ἐξέρχονται μετὰ σπουδῆς κλείοντες ὅσον τάχιστα τὴν θύραν ἵνα μὴ ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς φοβερούς αὐτοῦ ὀδόντας.

Ὅταν ἡσύχασεν ὀλίγον ἤνοιξαν πάλιν τὴν θύραν, ἦσαν δὲ εὐτυχεῖς ὥστε μετὰ τὸ πρῶτον ὁ βρόχος νὰ περάσῃ τὴν κεφαλὴν του. Ὁ μικρὸς διαβολάκος περιπλεχθεὶς ἐν τῷ βρόχῳ ἤρχισε νὰ ἐκβάλλῃ ὠρυγὰς φοβεράς καὶ νὰ κτυπᾷ διὰ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν πανταχοῦ. Ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ κ. Duchailu τὸν συνέλαβεν ἐκ τοῦ αὐχένος, δύο δὲ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοὺς βραχίονας καὶ δύο τὰς κνήμας. Καὶ οὕτω κρατούμενος ὁ μικρὸς Γορίλλας δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζεσθαι αἰωνίως, μόνον δὲ διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς δεξιότητος κατάρθωσαν νὰ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν καλύβην του στερεῶς ἐπισκευασθεῖσαν.

Τὴν λοιπὴν ἡμέραν καὶ τὰς ἀκολούθους ἦτο εἰς κατάστασιν ὀργῆς καὶ μανίας ἀπεριγράπτου, δὲν ἤθελε δὲ νὰ φάγῃ τίποτε. Ἐν τούτοις ὠθούμενος ὑπὸ τῆς πείνης ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ κ. Duchailu. Ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας ἐμεινεν ἀρκούντως ἡσυχος, ἀλλ' ἡμέραν τινα παρετήρησεν ὅτι εἶχε κόψῃ διὰ τῶν ὀδόντων ἕνα βαμβῶν καὶ ἔφυγεν ἐκ νέου.

Εὐτυχῶς μόλις εἶχε φύγει, ἡ δύνατο δὲ τις νὰ τὸν παρατηρήσῃ φεύγοντα τετραποδῆ μετὰ μεγάλης ταχύτητος διὰ μέσου μικροῦ λιβαδίου πρὸς δμάδα τινὰ δένδρων.

Ὁ κ. Duchailu συνεκέντρωσεν ἐκ νέου τοὺς ἀνθρώπους του ἵνα τὸν θηρεύσῃ. Ὁ Ἰοῆ, παρατηρήσας ὅτι διώκεται, ἔδραμε πρὸς ἄλλο δάσος. Ἐνταῦθα κατάρθωσεν νὰ τὸν κυκλώσωσιν, ἀλλὰ ταύτην τὴν φράγαν δὲν ἀνέρριχθη εἰς δένδρον, ἐνθουμούμενος φαίνεται πῶς συνελήφθη τὸ πρῶτον. Ἐκτὸν πεντήκοντα περίπου ἀνθρώποι ἀπετέλεον τὸν κύκλον, οἵτινες ἐπλησίαζον ἵνα τὸν συστενώσωσι κατ' ὀλίγον. Τότε ἤρξατο νὰ ὠρύεται καὶ ἐπῆδησε κατὰ δυστυχῆς αἰθίοπος ὅστις εἶχε προχωρήσει περισσότερο τῶν συντρόφων του, ὅστις ἔμως ἐκ φρίκης ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἡ πτώσις αὕτη ἔσωσε τὸν ἀνθρώπον, περιέπλεξε τὸν Ἰοῆ καὶ ἔδωκε καιρὸν νὰ τοῦ περάσῃ τὸν βρόχον. Τέσσαρες αἰθίοπες τὸν ἔφερον εἰς τὸ χωρίον, τοῦ ἐπέρασεν ἄλυσσον εἰς

τὸν λακιδὸν καὶ τὸν ἔβαλον πάλιν εἰς τὸ κλωβίον του.

Ἡ δύναμις του ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐχρειάσθη μία ὥρα διὰ νὰ τοῦ βάλλῃσι τὸν κλωβόν.

Μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἐν τούτοις ἐφαίνετο καλῆς υγείας καὶ ἔτρωγεν ἀφθόνως τὰς συνήθεις του τροφάς, ὡς ἀνεζήτουν καθ' ἐκαστην ἐν τῇ δάσει.

Ἡγάπα νὰ ἀποσύρεται εἰς μικρὸν πύθον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον θέσει ἄχυρον διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ἀντὶ κλίνης, ἦτο δὲ εὐχάριστον νὰ τὸν βλέπῃ τις νὰ ἀνακινήτῃ τὸ ἄχυρόν του καὶ νὰ συστέλλεται ἐν τῇ φωλεᾷ του. Τὴν νύκτα διὰ τὴν δροσιάν τῆς ἐσπέρας ἐλάμβανε διὰ τῆς χειρὸς ἄχυρα καὶ ἐσκεπάζετο.

Ἐὰν εἰς μικρὸς Γορίλλας παρέσχε τόσους κόπους ἵνα συλληφθῇ καὶ διατηρηθῇ ἐν αἰχμαλωσίᾳ, δύναται νὰ συμπεράνῃ τις τὰς δυσκολίας πρὸς σύλληψιν ζῶντος Γορίλλου ἀνθρώπου.

Ὁ Γορίλλας δὲν ζῇ ἐν ἀγέλῃ. Ἐν τούτοις τὸν παριστάνουσιν ὅτι θέτει ἐνέδρας εἰς τοὺς περιηγητὰς καὶ ὅτι ἀρπάζει αἰθιοπίδας ὅταν εὕρῃ εὐκαιρίαν. Ἄπαντες δὲ οἱ περιηγηταὶ ἠδυνήθησαν νὰ συλλέξωσιν ἐπὶ τῇ θάσει τοιούτων δημοτικῶν μύθων παραδόσεις ποικιλωτάτας κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλ' ὁμοιοτάτας κατ' οὐσίαν. Ὁ Buffon ἀναφέρει κατὰ τὸν La Brosse, οὐχὶ μόνον ὅτι οἱ πίθηκοι οὗτοι «προσπαθοῦσι νὰ καταλάβωσιν αἰφνιδίως τὰς αἰθιοπίδας», ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγνώρισεν ἐν Λοθάγγῳ αἰθιοπίδα ἥτις ἔμεινε τρία ἔτη μετὰ τῶν ζώων τούτων, ὑψηλὴν ἐξ ἧς ἔπτα (ἀγγλικούς) πόδας καὶ ἀπαραμίλλου δύναμειος.»

Τοιαῦται παραδόσεις ἐπαναλαμβάνονται ἀδιαλείπτως ἐν Γαβώνῃ. Οἱ πρεσβύτεροι τῆς χώρας, λέγει ὁ κ. Aubry-Lecomte, μοὶ διηγήθησαν περὶ γυναικῶν ἀναρπάστων γενομένων καὶ πιστεῦουσιν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὅταν τοὺς ἐστενοχώρησα δι' ἐρωτήσεων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μοὶ ἀναφέρωσιν ὠρισμένον γεγονός ἢ ὄνομα. Ἐγὼ θεωρῶ διὰ τοῦτο, προσθέτει, ὡς μύθον τὸ γεγονός περὶ οὗ τοσοῦτος ἔγεινε λόγος.

Ὁ κ. Duhaillu, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, διακηρύσσει ὡσαύτως ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ αὐτὸς εὗρε μόνον παραδόσεις καὶ οὐδὲν ἀκριβές γεγονός.

Σπανίως ἀπαντᾷται ὁ ἀνθρώπος Γορίλλας μόνος· ὅταν εὕρεθῇ, εἶναι πάντοτε ἀρσενικὸς καὶ ἀγριότητος φοβερός.

Ὅταν ὁ Γορίλλας ἦναι μικρὸς καὶ κατέλιπε τὴν μητέρα του, εὐρίσκεται εἰς ομάδα δύο, τριῶν ἢ τὸ πολὺ τεσσάρων. Εὐθὺς ὡς ἀνεκαλύφθησαν οὗτοι φεύγουσι τρέχοντες ἐπὶ τῆς γῆς χωρὶς νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ δένδρα, ἢ δὲ ταχύτης τῶν εἶναι μεγίστη. Ὅταν τις τοὺς ἴδῃ κατὰ πρόσωπον διὰ τῶν ὁμίμων ἔχοντας κεφαλὴν παιδὸς

καὶ τὸ σῶμα κατὰ τὸ ἥμισυ ὀρθόν, προσομοιάζουσιν ἀρκετὰ πρὸς αἰθιοπας ἀποδράντας.

Ὁ Γορίλλας ζῇ μετὰ τοῦ γυναικίου καὶ τοῦ τέκνου του· καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τρέχουσιν ὁμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν δασῶν δρέποντες κόκκους καὶ καρπούς. Τὸ ἐσπέρας ἀποχωροῦσιν εἰς τόπον σκοτεινὸν τοῦ δάσους ἐνθα συνήθως ὑπάρχουσι βράχοι· ἡ μήτηρ καὶ τὸ μικρὸν ἀναρρίχωνται εἰς δένδρον, ὃ πατὴρ κάθηται εἰς τὴν ῥίζαν στηρίζων τοὺς ὤμους εἰς τὸν κορμόν· ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ ἔλλειψις τριχῶν καὶ ἡ τριβὴ τῶν σωζομένων ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ὤμων τοῦ Γορίλλα, τὸ ὁποῖον βλέπει τις ἐν τοῖς μουσείοις.

Ὁ κ. Duhaillu πολλάκις κατέλαθεν αἰφνιδίως ἐν τῇ δάσει οἰκογένειαν τοῦ Γορίλλα. Ὁ ἀρσενικὸς ἐκάθητο συνήθως ἐπὶ πέτρᾳ εἰς τὴν σκοτεινοτέρᾳ γωνίᾳ, οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ ἐκάθητο ὁ θηλυκὸς τρώγων καὶ παίζων μετὰ τοῦ μικροῦ. Ἦτο θέαμα ὠραῖον νὰ βλέπῃ τις τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην σκηνὴν ἀρχομένης τῆς ἡμέρας, ὅταν οἱ πίθηκοι οὗτοι ἀρχίζουσι τὰς παιδικὰς καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς πρωίας, «μετὰ τῆς χάριτος, λέγει ὁ κ. Duhaillu, ὥστε εἰ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐνέδρευον ἐπιθυμῶν τὸ δέρμα αὐτῶν ὅπως πλουτίσω τὴν συλλογὴν μου, τῆς σιγμῆς ἐπελθούσης δὲν εἶχον πλέον καρδίαν νὰ σκοπεύσω κατ' αὐτῶν.»

Ἡ ἀκοή τῶν πιθήκων τούτων εἶναι λεπτοτάτη, ἰδίως παρὰ τοῖς θηλυκοῖς· διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι δίδουσι τὸ σημεῖον τῆς ταραχῆς· τοῦτο, τὸ θῆλυ κακκάζει τὸ πρῶτον διὰ νὰ καλέσῃ τὸ μικρὸν, καὶ εὐθὺς φεύγει ἐκβάλλον φωνὰς ὀξείας. Τὸ μικρὸν κρέμαται διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῆς μητρὸς καὶ σφίγγεται περὶ τὸ στήθος περιβάλλον τὰς μικρὰς του κνήμας περὶ τὸ σῶμα ταύτης.

Ὁ ἀρσενικὸς μένει καθήμενος καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν ἡσύχως ἵνα ἴδῃ πόθεν ἔρχεται ὁ ἐχθρός.

Ὅταν τὸν ἴδῃ ἐγείρεται μεθ' ἡρεμίας καὶ συστήσας τὸ πρόσωπον ῥίπτει βλέμμα πλήρες ἀπαισίου πυρὸς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις τολμᾷ νὰ ταραξῇ τὸ καταφύγιόν του, ἀνορθῶν δὲ τὴν κεφαλὴν πλήττει τὸ στήθος διὰ τῆς ἡμικλείστου χειρὸς του καὶ ἐκ τοῦ φοβεροῦ βρυχηθμοῦ του ἐξέρχεται ἐν κῆχ· κῆχ· μακρὸν καὶ ὀξύ, ἀντηχοῦν μακρὰν διὰ τοῦ δάσους καὶ ἀκουόμενον ἐπὶ πλέον τεσσάρων μιλίων ἀποστάσεως. Ἐπειτα χωρεῖ τὴν εὐθεῖαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔχον τὸ σῶμα ταλαντευόμενον ἐπὶ κνημῶν ἀδυνατουσῶν ἕνεκα βραχύτητος καὶ ἀσθενείας νὰ φέρωσιν εἰς ὀρθὴν στάσιν τὸν ὄγκον τοῦ σώματός του.

Τὴν ἰσορροπίαν κρατεῖ κινῶν τοὺς βραχίονας ὡς ναύτης ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου· προχωρεῖ δὲ ἀνευ σπουδῆς μὲ βῆμα βραδύ καὶ στερεὸν ἐν πλήρει δυνάμει καὶ ἐν συνειδήσει τῆς νίκης.

Οἱ πλατεῖς ὄμοι, ἡ ὀγκώδης κοιλία του, τὸ προέχον καὶ κλινόν πρὸς τὰ ἐμπρὸς σῶμά του, αἱ δύο κυρταὶ καὶ καμπύλαι κνήμαι, οἱ δύο του βραχίονες, οἵτινες κινεῖνται καὶ πλήττουσι μετὰ δυνάμειος τὸ στήθος του, αἱ πεφοικυῖαι τρίχες του, ἡ μεγάλη κεφαλὴ κατώρυχος οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς ὄμους, οἱ ἀναπεπταμένοι μυκτῆρες, οἱ οἶνωποι καὶ κοῖλοι ὀφθαλμοὶ βλέμματος ἀπαισίου, οἱ χαρκατῆρες του συνεσπασμένοι καὶ διασχισμένοι ὑπὸ ῥυτίδων, αἵτινες ἀνοίγουσι καὶ κλείουσι, τὸ ἀνοικτὸν στόμα καὶ τὸ κρεμάμενον χεῖλος, δι' ὧν βλέπει τις ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ βάρους μακροὺς ἀγκυλόνδοντας, ἐν οἷς τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐθαύοντο ὡς δίπυρον, ὃ βρυχηθμός του παρεμφερὴς πρὸς τὴν βροντὴν καὶ ὅστις διὰ τῆς ἡχοῦς ἐπαναλαμβάνεται μακρὰν, τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι φοβερά καὶ ἐπιβλητικά. Ἡ ἀσχημία του εἶναι ἀπότροπος, ἡ δὲ δύναμις του καταπτοεῖ.

Δ'

Ὁ Γορίλλας εἶναι ὁ εἰρηνικὸς βασιλεὺς τῶν δασῶν τῆς ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς. Ἡ δύναμις τῶν μυῶν του εἶναι τοσοῦτον μεγάλη ὥστε δὲν φοβεῖται οὔτε τοὺς λέοντας οὔτε τὰ λοιπὰ ἄγρια θηρία, καθ' ὧν ἀμύνεται τῇ βοήθειᾳ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ χειρὸς. Τῶν ὀδόντων αὐτοῦ ποιεῖται χρῆσιν μόνον πρὸς τοὺς ὁμοίους ὅπως κατακτῆσθαι ἢ διατηρῆσθαι τὸ γυναικίον του. Ὡς καρποφάγον δὲν ἐπιτίθεται οὔτε κατὰ τῶν ἀνθρώπων οὔτε κατὰ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς ἄμυναν. Τότε δὲ καθίσταται φοβερός. Δυστυχία εἰς τὸν αἰθίοπα ὅστις ἐκτίθεται εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ, δυστυχία εἰς τὸν Εὐρωπαῖον ὅστις δὲν ἔχει ἀνὰ χεῖρας καλὸν ὅπλον, ἢ δὲν ἔχει πείραν τῆς θήρας του καὶ δὲν γνωρίζει ταύτην καλῶς.

Τὸ κυνήγιον τοῦ Γορίλλα δὲν εἶναι κυνήγιον διασκεδάσεως. Οἱ αὐτόχθονες δὲν θηρεύουσιν αὐτὸν οὐδαμῶς. Μόνον δὲ ἐν τυχαίᾳ συναντήσει κατὰ κανόνα καὶ πρὸς ἄμυνάν του φονεύει τὸν Γορίλλαν ὁ αἰθίοψ.

Δουλὸς τις, ἐπανερχόμενός ποτε ἐκ θήρας ἐλέφαντος, εὕρεθῃ αἰφνιδίως ἐνώπιον Γορίλλα θηλυκοῦ. Τὸν ἐφόνευσε λοιπὸν καὶ ἔφερε τὸ δέρμα του εἰς τὸ χωρίον ὡς τρόπαιον. Ἡ ἀνήμενος αὕτη πράξις παρὰ τοῖς αἰθίοψι τῆς φυλῆς παρέσχεν εἰς τὸν δουλὸν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ.

Πολλὰ θῆραι Γορίλλα ἔχουσιν ἤδη περιγραφῇ· ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τριῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ κ. Duhaillu. Θὰ εὕρῃ τις ἐν αὐταῖς ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ τὰς φοβεράς συγκινήσεις τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος ἀξίου Τιτάνων.

Ἡμέραν τινα, ἐνῷ ὁ κ. Duhaillu ἦτο ἐν τῇ δάσει, ἤκουσεν εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ὁμοίον τι πρὸς βροντὴν· ἔσπευσεν λοιπὸν νὰ καταφύγῃ ὑπὸ

τὴν σκέπη δένδρων τινῶν ἐξένου ἕως οὗ παρῆλθῃ ἡ καταιγίς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρετήρησεν ὅτι ἡ βροντὴ αὕτη προήρχετο ὑπὸ Γορίλλα ἀρσενικοῦ ὅστις ἐβρυχάτο ἵνα καλέσῃ τὸ γυναικίον του, διότι τοῦτο δὲν ἤργησε νὰ ἀπαντήσῃ δι' ὠρυγμοῦ. Τὸ δάσος ἔτρεμεν ἐκ τῆς φοβερᾶς φωνῆς τῶν ζώων τούτων, ἡ ἡχώ ἐπεμήκυνε ταύτην καὶ τὴν ἀπέστελλεν ἀπὸ ὅρους εἰς ὄρος, τὸ δάσος ἦτο οὕτως εἰπεῖν πεπληρωμένον ὑπ' αὐτῆς.

Ὁ κ. Duhaillu ἀπεφάσισε νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γορίλλα.

Πλησιάζαντες ἤκουον διακεκριμένου τοῦ ὑποκώφου κρότου, ὃν ἔκαμνε τὸ ἀρσενικὸν κτυπῶν τὸ στήθος του διὰ τῶν πλατειῶν πυγμῶν. Τοῦ δάσους ὅντος πυκνοῦ ἐπροχώρησαν βραδέως. Ὁ ταλαίπωρος Makonday ἔτρεμε καθ' ὅλα του τὰ μέλη πρὸς πάντα ὠρυγμὸν τοῦ ἀρσενικοῦ, εἰς ὃν ἀπεκρίνετο τὸ γυναικίον διὰ βραχυτάτων διακοπῶν.

Παρήλθον τρία τέταρτα τῆς ὥρας περίπου ὅπως διατρέξωσι τὰ τρία μίλια ἅτινα διεχώριζον τοὺς κυνηγοὺς ἀπὸ τῶν ζώων.

Πάρκατα ἤκουσαν ὅτι ἐθαύοντο κλάδοι καὶ εἶδον διὰ τοῦ δάσους νέον δένδρον ἀγρίως ταυνοθὲν νὰ πίπτῃ θραυσθὲν ἐντὸς στιγμῶν.

Ἐνῷ παρετήρουν οἱ κυνηγοὶ ὁ Γορίλλας προησθάνθη, ὡς φαίνεται, τὸν κίνδυνον, διότι ἐπῆλθε βαθεῖα σιγή, ὅτε δὲ ἔχοντες τὸ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας οἱ κυνηγοὶ ἤνοιξαν δίοδον διὰ τῆς πυκνότητος τῶν δένδρων, ὁ Γορίλλας ἐγένετο ἄφαντος.

Τὸ μέρος τοῦ δάσους ὅπου τὰ ζῶα ταῦτα ἔπαιζον καὶ ἔτρωγον ἦτο γυμνὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν διαπεπορημένον· δένδρα 4 ἢ 5 δακτύλων διαμέτρου κομμένα διὰ τῶν ὀδόντων ἢ ἐθραυσμένα ἐστρώωνον τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ δὲ χονδρότερα εἶχον διασχισθῇ μέχρι τοῦ κέντρου διὰ τῶν ὀδόντων τοῦ πιθήκου, ὅστις ἀνεζήτει ἐν αὐτοῖς τὸν μυελόν. Τὰ πλεῖστα τῶν δένδρων τούτων ἦσαν οὐσίας ξύλου σκληροῦ.

Ἄλλην φορὰν ἐπέδειξαν εἰς τὸν κ. Duhaillu δάσος σκοτεινὸν, ἐνθα ἐβεβαίουν ὅτι εἶδον Γορίλλαν.

Ἡ μικρὰ ομάδα τῶν κυνηγῶν παρεσκευάσθη παραχορῆμα καὶ διηρέθη κατὰ τὸ σύνθημα. Ὁ κ. Duhaillu μετὰ τοῦ αἰθιοπὸς τοῦ Γάμβου ἔλαβε τὴν μίαν διεύθυνσιν· εἰς τῶν τολμηρῶν συντρόφων ἐπροχώρησε μόνος πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ βεβαιότερον τὸν πιθήκον. Οἱ τρεῖς ἄλλοι ἔλαβον ἄλλην ὁδόν.

Μόλις παρήλθεν ὥρα ἀπὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὅτε κρότος ὅπλου ἠκούσθη εἰς βραχεῖαν ἀπόστασιν, τὴν πρώτην δὲ βολὴν ἠκολούθησε παραχορῆμα δευτέρᾳ.

Ὁ κ. Duhaillu ἐπορεύετο ἤδη πρὸς τὴν διεύθυνσιν ὅθεν ἐφάνη ὅτι ἦλθεν ὁ κρότος, ὅτε τὸ δάσος ἀντήχησεν ὑπὸ φοβερῶν ὠρυγμῶν.

Ὁ Γάμβος ἐπλησίασε τὸν κύριόν του καὶ ἔλαβε τὸν βραχίονά του ὅπως βεβαιωθῇ ὅτι δὲν εἶναι μόνος, καὶ οἱ δύο δὲ ἐπροχώρουν μετὰ κόπου διὰ τοῦ δάσους συγκεκλιμένοι ὑπὸ προαισθήσεων ἀπαισιῶν.

Μετ' ὀλίγα βήματα εὗρον τὸν δυστυχῆ σύντροφον, ἐκείνον ὅστις ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ ἀφ' ὧς, κείμενον κατὰ γῆς ἐν μικρᾷ λίμνῃ αἵματος, τὴν κοιλίαν ἔχοντα διεβρηγμένην, τὰ δὲ ἐντόσθια διασκεδασμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· παρ' αὐτῷ ἔκειτο τὸ ὄπλον μὲ κοντάκιον ἐθραυσμένον, καὶ μὲ κἀναν λυγισμένην, πεπισμένην καὶ φέρουσαν πολλαχοῦ τοὺς τύπους τῶν ὀδόντων τοῦ Γορίλλα.

Ὁ Γορίλλας ἐγένετο ἄφαντος.

Ἀνεσήκωσαν τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς αἰθίοπος ζῶντος ἀκόμη, ἔδωσαν τὴν πληγὴν του, ὀλίγον δὲ οἰνόπνευμα ἐπανάφεραν εἰς αὐτὸν δύναμει καὶ θάρρος· κομισθεὶς ὕστερον εἰς τὴν οἰκίαν του ἀπέθανε μετὰ δύο ἡμέρας.

Ὁ δυστυχὴς εὗρέθη αἰφνιδίως κατὰ πρόσωπον μεγάλου καὶ ἀρσενικοῦ Γορίλλα. Νὰ φύγῃ ἦτο ἀδύνατον καὶ ἐπικίνδυνον. Τὸν ἐπερίμενε λοιπὸν σκαπέων αὐτὸν ὅπως ἠδύνατο ἀλλίον· δυστυχῶς ἡ πυκνότης τοῦ δάσους καὶ τὸ σκότος τῆς θέσεως ταύτης τοῦ ὄρουμνος τὸν ἐμπόδισαν νὰ διευθύνῃ καλῶς τὴν βολήν, εἰ καὶ ἐπυροβόλησεν εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων. Ὁ πίθηκος πληγωθεὶς εἰς τὴν πλευράν περιήλθεν εἰς μανίαν ἀπερίγραπτον, πλήττων δὲ τὸ στῆθος διὰ τῶν κεκλεισμένων πυγμῶν ἐπέσπευδε τὴν πορείαν του πρὸς τὸν κυνηγὸν ἐκβάλλων ὠρυγμούς φρικώδεις.

Ὁ αἰθίοψ ἐτήρησεν ψυχρότητα αἵματος καὶ ἄνευ ἀπωλείας χρόνου ἐγέμισεν ἐκ νέου τὸ ὄπλον· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἐσκόπευεν ἐκ νέου, ὁ φοβερός πίθηκος ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, κατέβαλε τὸν βραχίονά του, τὸ δὲ ὄπλον ἀφελὲν ἐνῶ ἐπιπτεν ἐπυροβόλησεν· ὁ πίθηκος διὰ μιᾶς πληγῆς τῆς ἰσχυρᾶς του χειρὸς διεβρήξεν τὴν κοιλίαν τοῦ ἀνθρώπου ὅστις ὀπισθοχωρήσας ὀλίγα βήματα κατέπεσεν.

Ὁ δυστυχὴς αἰθίοψ ἐπίστευσεν ὅτι ὁ πίθηκος ἤθελε τὸν θανατώσῃ, ὅτε τὸν εἶδε νὰ ἐξετάζῃ τὸ ὄπλον, νὰ τὸ λυγίσῃ ὡς καλῶς, ἔπειτα νὰ τὸ συμπίεσῃ διὰ τῶν ὀδόντων του καὶ νὰ τὸ ρίψῃ μακρὰν τοῦ ὡς δεύτερον ἠττηθέντα ἐχθρόν. Τούτου γενομένου ὁ Γορίλλας ἀνεχώρησεν ἡσυχος εἰς τὸ δάσος, μὴ φροντίζων πλέον περὶ τοῦ θύματος του. Ἀλλὰ οὗτος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐνεργοῦσι τὰ ζῶα ταῦτα.

Ἀλλ' ὡς ἀφήσωμεν τὸν κ. Duchailu νὰ διηγηθῇ τὸ ἐπεισόδιον ἐνὸς κυνηγίου του, ὅτε τὸ πρῶτον συνηντήθη πρὸς Γορίλλαν κατὰ πρόσωπον.

«Πρὸ δύο ὥρων καὶ πλέον, περιερχόμεθα τοὺς θάμνους εἰς τὴν τύχην χωρὶς νὰ ἀπαντήσωμεν

τὸ κυνήγιόν μας, ὅταν ἐπὶ τέλους ὑπερμεγέθους Γορίλλας ἐξῆλθεν αἰφνιδίως ἐκ συμπίκνων τινῶν δένδρων καὶ ἔχωρει εὐθὺς πρὸς ἡμᾶς, ἐκβάλλων φοβερὸν ὀρυγμὸν ὀργῆς ὡσάν νὰ ἔλεγε πρὸς ἡμᾶς· «Ἐβαρύνθην νὰ διώκωμαι οὕτως, ἰδοὺ ἐγὼ ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς.»

Ἦτο ἀρσενικὸς ἐρημόπλανος· οὗτοι εἶναι οἱ ἀγριώτατοι. Ἐκ τοῦ ὠρυγμοῦ του ἀντήχει ὄλον τὸ δάσος, ὁ δὲ ὠρυγμὸς του ἦτο ὅμοιος πρὸς βροντὴν βρυχωμένην μακρὰν.

Ἀπείχε τριάκοντα βήματα ὅταν τὸν εἶδομεν. Ἔστη Πάραυτα ἐπλησίασαμεν ἀλλήλοις, ἐγὼ δὲ ἠτοιμαζόμενος νὰ σκοπεύσω ὅπως τὸν κτυπήσω ἐκεῖ ὅταν ἴστατο ὄρθιος, ὅτε ὁ πιστὸς μου κυνηγὸς Μαλασὺν μοὶ ἐφιδύρισε εἰς τὸ οὖς· «Ὅχι ἀκόμη!»

Ἐμείναμεν λοιπὸν ἀκίνητοι καὶ σιωπηλοὶ, ἔχοντες τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας. Ὁ Γορίλλας ἐβρίψεν ἐπὶ στιγμήν καθ' ἡμῶν δεινὰ βλέμματα, ἤρχισε δὲ νὰ πλήττῃ τὸ στῆθος μὲ τοὺς γιγαντίους βραχίονας καὶ ἐκβάλλων νέον ὠρυγμὸν προκλήσεως ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἔστη πάλιν εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι βημάτων.

Ὁ Μαλασὺν ἐπανέλαβεν· «Ὅχι ἀκόμη!»

Τὸ τέρας ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του, δὲν ἀπείχε δὲ πλέον τῶν δεκαπέντε βημάτων. Ἦδυνάμην τότε νὰ ἴδω καλῶς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ συνεσπασμένον ἐκ λύσης· οἱ ὑπερμεγέθεις ὀδόντες ἐτρίζον μετὰ θορύβου· τὸ δέρμα τοῦ ἐρύτιδιωμένου μετώπου ἐταπεινοῦτο καὶ ἀνεσπᾶτο ταχέως, ἔδιδε δὲ εἰς τὴν ἀπότροπον αὐτοῦ μορφὴν ἐκφρασίν ἀπερίγραπτον καὶ διαβολικὴν. Ἐνεθυμήθην τότε τὴν θέσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, ὅτε πυροβολήσας εἶδε τὸν ἀμείλικτον ἐχθρὸν ἀπερχόμενον ὅχι δι' αἰφνιδίου παδήματος ὡς ἡ λεοπαρδαλὶς, ἀλλὰ λελογισμένῳ βήματι βλίνοντα σταθερῶς εἰς τὴν ἐκδίκησιν ἀπαράτρεπτον ὡς ἡ εἰμαρμένη. Τὸ τέρας ἐξέβαλε νέον ὠρυγμὸν ποιοῦντα νὰ τρέμῃ τὸ δάσος, παρατηροῦν ἡμᾶς πάντοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ πληττον τὸ στῆθος, ἔπειτα ἐπροχώρησεν ἀκόμη. Ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἀπείχε πλέον τῶν δέκα βημάτων ἀφ' ἡμῶν. Ἦ ἀναπνοή μου ἦτο ταχυτέρα· τοσαύτην ὑπερβολὴν ἐρεθισμοῦ ἡσθανόμην πλησιάζαντος τοῦ ὑπερμεγέθους θηρίου. «Προσοχή!» εἶπεν ὁ Μαλασὺν.

Ὁ Γορίλλας ἔστη πάλιν. «Τώρα», ἐφώνησεν ὁ Μαλασὺν, καθ' ἣν στιγμήν δὲ ἤνοιγε τὸ στόμα νὰ ἐκβάλῃ νέον ὠρυγμὸν ἔλαβε τρεῖς σφαῖρας εἰς τὸ σῶμα καὶ ἔπεσε νεκρὸς σχεδὸν ἄνευ σπασμῶν. «Μὴ πυροβολῇτε μηδέποτε λίαν προῶς, μοὶ εἶπεν ὁ Μαλασὺν, διότι ἐάν ἀποτύχητε, αὐτὸς δὲν θὰ ἀποτύχῃ οὐδέποτε.»

Εἰς τὸ κυνήγιον τοῦ φοβεροῦ τούτου πιθήκου πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις καλῶς ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μὴ φύγῃ πρὸ τοῦ ζώου. Μόνον οὕτω πρᾶττων δύναται νὰ ἔχη τις ἐλπίδα σωτηρίας.

Αἰθίοψ ὅστις θάλλει ἱπποπόταμον σώζεται σχεδὸν πάντοτε φεύγων ἀφοῦ πυροβολήσῃ. Ἀλλ' ὁ κυνηγὸς τοῦ Γορίλλα ὅστις ἀπέτυχεν ἢ ἐπληγώσῃ τὸ ζῶον πρέπει νὰ τὸν περιμείνῃ σταθερῶς ἐπερχόμενον.

Αἰθίοπες εὗρέθησαν πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ νὰ πληξῶσι τὸν πιθήκον διὰ τοῦ ὄπλου ἤδη κενωθέντος.

Ὁ Γορίλλας δὲν ἀγριαίνει ἐγγὺς τοῦ θύματος, ἀλλὰ δίδει συνήθως μίαν πληγὴν, πληγὴν στερεάν, θραύουσαν συγχρόνως τὸ ὄπλον καὶ τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς. Συμβαίνει δὲ ἐνίοτε ὁ τελευταῖος νὰ μὴ φονευθῇ ὑπὸ τῆς πληγῆς καὶ νὰ θεραπευθῇ ἐκ τῶν τραυμάτων αὐτοῦ. Ὁ κ. Duchailu εἶδεν αἰθίοπα οὕτω πηρωθέντα καὶ θεραπευθέντα εἰς τὰ χωρία τοῦ Ἀνω ποταμοῦ.

Εὐτυχῶς ὁ Γορίλλας ἀπονήσκει ἐπίσης εὐκόλως ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος· μία σφαῖρα εἰς τὸ στῆθος τὸν καταβάλλει· πίπτει δὲ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν μὲ διεστηκότας τοὺς μεγάλους βραχίονας ἐκβάλλων φρικώδη κραυγὴν τοῦ θανάτου, ἐν μέρει ὠρυγμὸν καὶ ἐν μέρει ψυχρὸν ῥυτίαν, ἥτις εἶναι τὸ σημεῖον τῆς σωτηρίας τοῦ κυνηγοῦ.

Ε'

Ἄς μὴ θαυμάσῃ τις ὅτι σοφοὶ τινες δίδουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον καταγωγὴν ἐκ πιθήκου. Ὅσοι εἶδόν ποτε Γορίλλαν ἐξεπλάγησαν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν του μορφὴν καὶ διὰ τοὺς χαρακτηρισμοὶότητος, τοὺς ὁποίους παρέχει, πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἰδίως δὲ πρὸς φυλὰς τινὰς ἀνθρώπων.

Οἱ αἰθίοπες ὁμολογοῦσι τὴν ψευδοαναλογίαν ταύτην· οἱ μὲν θεωροῦσι τοὺς Γορίλλας ὡς προγόνους των, ἀλλ' ὡς κακοτρόπους προγόνους, ἄλλοι πιστεύουσιν ἀπλῶς ὅτι εἶναι ἄνθρωποι ἐκφυλισμένοι, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες πονορὴ ἐν τῷ βίῳ των, μετὰ θάνατον ἔλαβον σῶμα πιθήκου.

Οἱ λευκοὶ οἵτινες ἐθήρευσαν τὸν Γορίλλαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγῃσιν ὁμοίαν ἐντύπωσιν. Ἦ τρυφερότης τοῦ θηλυκοῦ πρὸς τὰ μικρὰ τοὺς συνεκίνησεν· ἡ λύπη τοῦ μικροῦ πίπτοντος ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀποθησκούσης μητρὸς διήγειρεν εἰς αὐτοὺς οἶκτον· τέλος δὲ παρετήρησαν ὅτι δὲν ἐβρίψαν ποτε κατὰ Γορίλλα σφαῖραν, οὐδὲ τὸν εἶδον πίπτοντα ἄνευ λυπηροῦ τινος αἰσθήματος, ὅπερ δὲν ἡσθάνθησαν εἰς οὐδενὸς ἄλλου ζώου θάνατον.

Παρά τισιν αὐτόχθοσι φυλαῖς οὐδεὶς ἀπεφάσισε νὰ φάγῃ τὸ κρέας των καὶ ἐν τελείᾳ ἐνδεία τροφῶν, διότι, ὡς ἔλεγον, τοὺς ἐφάνετο ὅτι θὰ ἔτρωγον σάρκα τῶν ὁμοίων των.

Οὐδ' αὐτοὶ οἱ σοφοὶ εἶναι ἀπηλλαγμένοι θαυμασμοῦ. Ἦ ὅψις τοῦ Γορίλλα, λέγει ὁ Paul Gevaiss, ἐμπνέει πάντοτε εἰς τοὺς περιέργους οἵτινες ἴστανται περὶ αὐτὸν ἀκούσιον αἰσθησὶν φρίκης.

Οὐδ' ὁ φυσιολόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος τοῦ του, ὅταν βλέπῃ πρῶτην φορὰν τὸ ζῶον τοῦτο

τόσον εἰδεχθῶς προσομοιάζον πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸ ὅποιον ἡ φυσικὴ δύναμις συνοδεύει τόσον δξύθυμον φύσιν.

Τόσα πράγματα φαίνονται δικαιοῦντα τὰς προλήψεις ἀνθρωπολόγων τινῶν· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ στῇ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῶν ἀνθρωπομόρφων πιθήκων, καὶ νὰ ἀποφανθῇ ἐκ φαινομένων περὶ ζητήματος ἀπαιτούντος βαθεῖαν ἐξέτασιν.

ΘΙΑΝ.

ΠΕΡΙ ΤΥΦΛΑΓΩΓΕΙΩΝ

Ὁ ἐκ Πικαρδίας Βαλεντίνος Χαγὺ, μετρίως μὲν περιουσίας ἀλλὰ γενναϊόφων νεὸς, ἐλθὼν εἰς Παρίσιους καὶ διερχόμενος διὰ μιᾶς τῶν πλατειῶν, εἶδεν ἐντὸς καφενείου ἐπαίτας τυφλοὺς ἐνδεδυμένους οὕτως ὥστε νὰ κινῶσιν εἰς γέλωτα τοὺς θεατὰς χάριν εὐτελοῦς ἐλεημοσύνης. Τὸ οἰκτρὸν τοῦτο θέαμα τόσον τὸν συνεκίνησεν, ὥστε πάραυτα ἐσκέφθη νὰ πράξῃ ὑπὲρ τυφλῶν ὅτι ὑπὲρ τῶν κωφαλάλων ἐπράξεν ὁ Abbé de l'Épée.

Τὴν φιλάνθρωπον ταύτην ἰδέαν ἐνίσχυσεν ἡ ἀπάντησις ἐνὸς ἐκ τῶν ἀθλίων ἐκείνων τυφλῶν, ὅστις λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνην εἶπε, «κατὰ λάθος, κύριε, μοὶ ἐδόξατε ἀντὶ χαλκοῦ ἀργυροῦν νόμισμα», διότι ἐκ τούτου κατενόησεν ὅτι οἱ τυφλοὶ ἔχουσι τόσῳ λεπτὴν τὴν ἀφῆν, ὥστε διακρίνουσι δι' αὐτῆς τὰ ὑποκείμενα σχεδὸν ὡς ἂν ἔβλεπον, καὶ μάλιστα δσάκις θίγουσι σώματα ἔχοντα ἐπιφάνειαν ἀνώμαλον. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἂν ὑπῆρχον βιβλία ἔχοντα τὰ γράμματα ἐξέχοντα, θὰ καταρθούτο δι' αὐτῶν νὰ διδασκώσιν οἱ τυφλοὶ τὴν ἀνάγνωσιν, μεταχειριζόμενοι ἀντὶ τῶν ὁμμάτων τὴν ἀφῆν. Ἐπὶ τῆς θεωρίας δὲ ταύτης ἐποικοδομήσας σύστημα διδασκαλίας ὅλως πρωτότυπον, ἐφήρμοσεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ Λεζουέρου, ὃν περ καὶ κατάρθωσεν ἐντὸς δύο ἐτῶν νὰ διδάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἀρχὰς μουσικῆς.

Τὴν καινοφανῆ ταύτην μέθοδον ἀπλοποιήσας βαθμηδὸν καὶ διὰ πολλῶν πειραμάτων τελειοποιήσας, ἐπαρουσίασε τὸν μαθητὴν του ἐν ἔτει 1785 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ὑπ' αὐτῆς διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐξετάσασα τὸν Λεζουέρου, ὑπέβαλεν ἑκθεσὶν λίαν ἐγκωμιαστικὴν τοῦ ἔργου. Τότε καὶ ἡ ἐν Παρίσιος Φιλάνθρωπος Ἐταιρεία ἀπεφάσισε διὰ γενναίας χρηματικῆς συνδρομῆς νὰ συντελέσῃ πρὸς εὐδωσίαν τοῦ ἀρξάμενου ἔργου, καὶ οὕτως ἐδυνάθη τέλος πάντων ὁ Βαλεντίνος Χαγὺ νὰ ἰδρύσῃ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας τὴν πρῶτην τῶν ἀομμάτων σχολὴν.

Ἐπελθούσης κατόπιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὸ τυφλαγωγεῖον τοῦ Χαγὺ δημοσίον κατὰστημα, καὶ

ἐπαινοδοτήσεν αὐτὸ διὰ χορηγημάτων καὶ ὑποτροφίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1800 ὁ Ναπολέων, ὅστις δὲν διεκρίνετο ἐπὶ φιλανθρωπία, παρημέλησε βαθμὴδὸν τὸ κατὰστημα, καὶ τελευταῖον ἐγκατέλειπεν αὐτὸ ὅλως ἀπροσπάτευτον. Ὁ δὲ Χαγὺ, ἀφοῦ ἐδαπάνησε καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ὁδὸν ὑπὲρ τοῦ ἔργου του, περιελθὼν εἰς ἐσχάτην πενίαν, ἀπῆλθεν ἐκ Γαλλίας συνοδευόμενος ὑπ' ἐνὸς τῶν καλλίστων αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ ἱδρύσεν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1806 πανμοιότυπον σχολήν, ταχέως εἰς ἀκμὴν προαχθεῖσαν. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατατρυχόμενος ὑπὸ σκληρᾶς πενίας ἐν ἔτει 1822.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΗ΄ ἀνεύστησε τὴν ὑπὸ τοῦ Χαγὺ ἱδρυθεῖσαν σχολήν ἐπὶ τῇ βάσει νέας μεθόδου, δι' ἧς οἱ τυφλοὶ ἐδιδάσκοντο μετὰ μείζονος εὐχερείας τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἰδίως τὴν γραφήν. Ἡ νέα μέθοδος, ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Barbier καὶ τελειοποιηθεῖσα ὑπὸ τινος τυφλοῦ ὀνόματι Braille, διδασκάλου ὄντος ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ, εἶναι ἡ σήμερον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἐν χρήσει.

Ἡ οὕτως ἀνασυστάσα σχολὴ μετὰ πολλὰς περικοπεῖας ἐγκαθιδρύθη τῷ 1843 ὑπὸ τοῦ Dufaure, ὑπουργοῦ ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἐν τῷ κτιρίῳ τῷ καὶ σήμερον σωζομένῳ κατὰ τὴν λεωφόρον τῶν Ἀπομάχων.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἑκατὸν πενήκοντα μαθηταί, ἰδίως δὲ διατρέπουσιν ἐν τῇ σπουδῇ τῆς μουσικῆς διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς τοῦτο κλίσιν τῶν τυφλῶν.

Κατ' ἔτος ἐκ τῆς σχολῆς ἀποφοιτοῦσι καλῶς κατηρτισμένοι ὀργανοποιοί, χορδισταὶ κλειδοκυμβάλων, δικτυοποιοί, τορνευταί, ψυκτροποιοί. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ σχολὴ μορφώνει καὶ διδασκάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν κατόπιν διδάσκουσιν ἐν τῷ κατὰστήματι, ἄλλοι δὲ λαμβάνουσι θέσεις εἰς τὰ τυφλαγωγεῖα τὰ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ἰδίως δὲ ἐν Κοπενάγῃ καὶ Βρασιλίας.

Τοιαύτης τινος σχολῆς τὴν ἱδρυσιν ἐν Καίρῳ ἀναγγέλλει μετ' ἐγκωμίων ὁ Φάρος τοῦ Βοσπόρου. Τὴν φιλάνθρωπον δὲ εἰς τοῦτο πρωτοβουλίαν ἀνέλαβεν ὁ γάλλος Ὀνσύ, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ ἐκθεσιν θαυμάσας τὴν πρόοδον τῶν ἐκεῖ πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης συνηγμένων ἀομμάτων μαθητῶν, καὶ φιλοτιμούμενος ν' ἀνακουρίσῃ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν πολυπληθῶν ἐν Αἰγύπτῳ τυφλῶν, ὅτινες ἔνεκα πενίας καὶ μάλιστα ἀεργίας διατελοῦσιν ἐν ἐσχάτῃ κτηνωδίᾳ, ἀπεφάσισεν, ἔχων παράδειγμα τὸν Βαλεντίνον Χαγὺ, νὰ ἱδρύσῃ καὶ αὐτὸς σχολὴν ἀομ-

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τυφλῶν ἐν Καίρῳ κατὰ τὰς νεώτερας ἀπογραφικὰς παρατηρήσεις ἀνέρχεται εἰς 15-18 000, δηλαδὴ τὸ πέμπτον τῶν κατοίκων εἶναι ἀόμματοι!

μάτων ἐν Καίρῳ. Ὅθεν ἰδίαις δαπάναις ἤρξατο διδάσκων ὁκτὼ τυφλοὺς μετὰ πολλοῦ κόπου, διότι ἠναγκάσθη νὰ μεταποιήσῃ τὰς παρὰ τοῖς ἐν Εὐρώπῃ τυφλαγωγείοις ἐν χρήσει μεθόδους οὕτως, ὥστε νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας. Μετὰ τεσσαρακονθήμερον δ' ἄσκησιν ὑπέβαλε τοὺς μαθητὰς του εἰς δημοσίαις ἐξετάσεις, καὶ τὸσον εὐδοκίμησαν, ὥστε ὁ τῆς Αἰγύπτου Σατράπης ἀνέλαβε τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν πανσθενῆ αὐτοῦ προστασίαν καὶ ἰδρύσας ἐπίτηδες κατὰστημα διὰ τοὺς τυφλοὺς, διώρισεν διευθυντὴν αὐτοῦ τὸν ἱδρυτὴν Ὀνσύ.

Ἄν ὁ Φάρος τοῦ Βοσπόρου δὲν μεγαλοποιῇ ὑπὲρ μέτρον τὰ πράγματα, ὁ φιλάνθρωπος ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τῆς σχολῆς ἔπραξε τῶν τε θαύματα, διότι κατάρθρωσε παλαιῶν κρὸς μυσίας δυσχερείας νὰ περιλάβῃ ἐν τῇ σχολῇ του ἐκτὸς τῶν ἑξῶθεν φοιτῶντων καὶ τεσσαράκοντα ἐν τῷ κατὰστήματι ἐνδιαιτωμένους μαθητὰς, οἵτινες ἐν βραχεὶ χρόνῳ ὡς ἐν διδασκαλείῳ προγυμναζόμενοι θὰ χρησιμεύσωσι κατόπιν ὡς διδασκαλοὶ τῶν παρρηγημάτων τῆς σχολῆς, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συστηθῶσιν εἰς διαφόρους τῆς πόλεως συνοικίας. Τοῦτου δὲ τενομένου θὰ διδάσκονται ἀντὶ μετρίας δαπάνης καὶ θὰ περιθάλλωνται εἰς τὰ παραρτήματα ταῦτα κατὰ συνοικίας οἱ πολυάριθμοι καὶ δυστυχεῖς ἐν Καίρῳ τυφλοί.

Τοὺς μαθητὰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς καὶ τὰς ἑνδεκα μαθητρίδας διδάσκουσιν ἐξ διδασκαλοὶ καὶ πέντε ἀρχιτεχνῖται· καὶ ἐκ μὲν τῶν διδασκάλων εἰς διδάσκει γραμματικὴν καὶ γεωγραφίαν, τέσσαρες τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς Ἀρχαϊκῆς καὶ τῆς Κοράνιον, εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν φιλολογίαν καὶ νομοθεσίαν· οἱ δὲ πέντε ἀρχιτεχνῖται ἀσχοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑφαντικὴν, τὴν ψαλοποιάν καὶ εἰς ἄλλας ἀπλὰς τέχνας. Σημειωτέον δὲ ὅτι δύο ἐκ τῶν διδασκάλων εἶναι τυφλοί.

Συγκινητικώτερον θέαμα, λέγει ὁ ἐγκωμιστὴς τοῦ ἐν Καίρῳ τυφλαγωγείου, δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃς παιδίον τυφλὸν δεικνύον διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ γεωγραφικοῦ πίνακος, ἐπιτηδεῖον πρὸς τοῦτο, τὸν δρόμον ἀπὸ Καίρου φέρ' εἰπεῖν εἰς Μαδαγασκάρ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ νὰ δνομάζῃ τὰς καθ' ὅδον ἀπαντωμένας θαλάσσας, τὰ ἀκρωτήρια, τὰς πόλεις, τοὺς ποταμοὺς, τὰ πάντα ἀλανθαστως, ἢ νὰ ἀκούῃς νεάνιδά τυφλήν ἀναγινώσκουσαν ἀπροσκόπτως τὰ διὰ τῶν δακτύλων Οἰγόμενα γράμματα!

Τοιοῦτον εἶναι τὸ θεάρεστον ἔργον τοῦ Γάλλου Ὀνσύ, εὐχεταὶ δὲ ἡ Ἑστία νὰ εὕρῃ μιμητὰς καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου οἱ τυφλοὶ στερούμενοι πάσης ἀγωγῆς ρίπτονται εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἂν δὲν ἔχωσι συγγενεῖς εὐπόρους, καταδικάζονται νὰ προσπορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐπαιτείας· ἐνῷ διὰ μετρίας δαπάνης θὰ ἦτο δυνατόν ἐν τινι δωματίῳ τοῦ Πτωχοκομείου ἢ

τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζή-Κώστα νὰ διδάσκωνται, ἂν ἔχι γράμματα, τοῦλάχιστον βιοποριστικόν τι ἐπιτήδευμα.

Θ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ.

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΣΤΗΘΟΔΕΣΜΟΥ

Ἐκ τινος τῶν πρὸς τὴν Σοφίαν ἐπιστολῶν τοῦ Μιχαῆλ.

... Προκειμένου περὶ τῶν τοῦ σώματος ἐνδίδεις μετὰ τοσαύτης προθυμίας ὥστε δὲν σκοπεύω τοῦ λοιποῦ νὰ σε περιγελῶ· πλὴν συνειδὼς ὁπόσον εὐχερῶς πείθεσαι, ἐπιθυμῶ, περὶ ζητήματος τόσον σπουδαίου, νὰ σε πείσω ἀμετατρέπτως· ἐπειδὴ βεβαίως δὲν ἐσχημάτισες ἀκριβῆ οὐδ' ἀμυδρὰν γνῶσιν περὶ τῶν κινδύνων τῶν ἐκ τῆς χρήσεως στηθοδέσμων ἐξ ὧν φαλαίνας, ἀνελογίσθησιν ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε πρὸς τοῦτο ἐπισταλόντα σοι, ὡς γράφοντα ἐπὶ τὸ ἀστείότερον, δυνατόν νὰ σοὶ ἐφάνησαν ὑπερβολικά. Ἐπιθυμῶ δὲ, φιλότατη, νὰ θεμελιώσω τὰς δοξασίας μου ταύτας ἐπὶ ἐδράκας βίας καὶ νὰ σοὶ ἀποδείξω ὅτι ὅσα σοὶ ἔχω εἰπεῖ εἰς σχετικῶς ὀλίγιστα. Οὐδὲν ἔχω ἀνατομικὸν βιβλίον παρ' ἐμοί. Πρὸ πολλοῦ ἔπαυσά ἀσχολούμενος περὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε ἐσπούδασα μόνον καθ' ὅσον σχετίζονται γενικῶς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· ἀλλὰ δύναμαι, χωρὶς κατὰ θέαν ν' ἀναλύσω τὸ θέμα τοῦτο, νὰ σοὶ ἀποδείξω, ἀγαπητῇ, ὅτι οἱ λίαν ἐσφιγμένοι στηθοδέσμοι βλάπτουσι σπουδαίως τὸ τε ἀνάστημα καὶ τὴν υγείαν, πρὸ πάντων δὲ παρὰ ταῖς νεανισιν.

Καὶ ἐν πρώτοις δῆλον ὅτι ἡ φύσις, μὴ πλάσασα τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ὡς τὸ τῆς σφηκός, δὲν ἠθέλησε νὰ λεπτύνῃ ὑπερβαλλόντως τὴν δσφὺν τῶν γυναικῶν· πᾶν δ' ὅ,τι τόσον εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἀντίκειται δὲν δύναται ἢ νὰ ἀσχημίσῃ αὐτὴν καὶ καταστρέφῃ. Τῷ ὄντι ὁ διαβολοθώραξ οὗτος ὁ μωλωπίζων καὶ ἄλλοιων ἐξωτερικῶς τὸ σῶμα, παραβιάζει καί ῥίως τὰ ἐσωτερικά ὄργανα· καὶ ἰδοὺ πῶς. Τὰ ἐντοσθίδια πιεζόμενα καὶ ὠθούμενα ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω συνθλίβουσι τὸν στόμαχον, τὸ ἥπαρ καὶ τὸν σπλῆνα πρὸς τὸ διάφραγμα (γινώσκεις δ' ὅτι τὸ διάφραγμα εἶναι ὁ μῦς ὁ διαχωρίζων τὸ στῆθος ἐκ τῆς κάτω κοιλίας καὶ εἶναι, μετὰ τὴν καρδίαν, τὸ κυριώτερον τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος). Ἡ τεχνητὴ αὕτη πίεσις τῶν ἐξ ὅσπου φαλαίνας θωράκων ὡμῶν ἀναγκάζει τὸ διάφραγμα νὰ κλινῇ πλέον ἢ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀναπνοὴ καὶ βραδύνει καὶ ἐμποδίζει τὰς κινήσεις τοῦ πνεύμονος. Δὲν ἠσθάνθης ἐκτοντάκις τὴν ἀναπνοὴν σου στενοχωρουμένην ἔνεκα τῆς συσφίξεως τῶν κατωτέρων πλευρῶν σου; Ὡδε ἔγκειται ἡ αἰτία. Ἐνεκα τούτου ἐμποδίζεται ἡ ἐντὸς τῆς καρδίας κυκλοφορία τοῦ αἵματος· ἐντεῦθεν ἡ πίεσις τῆς πνευμονικῆς ἀρ-

τηρίας, ἥτις ἔρχεται ἐκ τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας καὶ φέρει ὅλον τὸ αἷμα εἰς τοὺς πνεύμονας· ἐντεῦθεν πρὸ πάντων ἡ πίεσις τῆς ἀορτῆς, ἥτις ἔρχεται ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κόλπου τῆς καρδίας καὶ διαμοιράζεται εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Ἡ πίεσις αὕτη προξενεῖ ἀναμφιβόλως εἰδός τι ἐκχειλίσεως ἥτις παράγει τοὺς παλμούς (ἅς τὸ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἰδικούς σου περὶ ὧν ἀρκούντως ἀνησυχῶ), τὰς ἀσθενείας τοῦ πνεύμονος, τόσον κοινὰς πρὸ πάντων παρὰ ταῖς γυναιξί, τὰς κεφαλαλγίας, τοὺς ἀνευρυσμούς· ἢ τὰ οἰδήματα, αὐτοὺς τοὺς πολὺποδας καὶ συχνάκις τὰς ἀποπληξίας. Ἀλλως ἢ σύνθλιψις τοῦ στομάχου, τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ σπληνός παράγει συμπτώματα νευρικὰ, ἐπηρεάζει τοὺς νεφροὺς, τὴν κύστιν καὶ ἅπαντα τὰ ἄλλα ὄργανα τὰ ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ περιεχόμενα. Ἐντεῦθεν αἱ ἀδυναμίαι, αἱ ὑστερικαὶ νόσοι, αἱ προσβάλλουσαι τὰς καλὰς καὶ καλὰς χωρικὰς πολὺ ὀλιγώτερον ὡμῶν τῶν ὠραίων κουκλῶν. Ἀπαντα ταῦτα εἰσὶν ἀπλὰ, φιλότατη, καὶ εἶσαι ἀρκούντως πεπαιδευμένη ἵνα τὰ ἐννοήσῃς. Ὁμίλησον περὶ τούτου μετὰ χειρουργοῦ τινος, μεθ' ἱατροῦ γινώσκοντος καλῶς τὴν ἀνατομίαν. Ἐπανάλαβε εἰς τὸν χειροῦργόν σου, εἰς ὃν ἔχεις ἐμπιστοσύνην, τὰ γράφόμενά μου ταῦτα. Λέγω νὰ τὰ ἐπαναλάβῃς, διότι ἐμμένοντες ἀμεταπείστως εἰς παλαιὰς προλήψεις ἢ μὴ ἐνασχοληθέντες ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, δυνατόν νὰ μὴ συμφωνῶσιν ὡς πρὸς τὸ γενικὸν θέμα· ἀλλ' ἐὰν ἀρνηθῶσι τοὺς λόγους τοὺς φέροντας εἰς τὰς δοξασίας μου, ἔσο βεβαία ὅτι δὲν εἰξεύρουσι τί λέγουσι, διότι εἰς ταῦτα οὐδὲν τις δύναται ν' ἀντείπῃ. Δὲν θὰ σοὶ ὀμίλουν μετὰ τῆς σταθερότητος ταύτης ἐὰν δὲν ἤμην βέβαιος περὶ τῶν γραφομένων, καὶ δὲν θὰ σε ἠνόχλουν διὰ τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἐὰν δὲν διεγίνωσκον τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν. Ἐχω προσέτι καὶ ἄλλα νὰ σοὶ εἴπω· οἱ στηθοδέσμοι, ἂν καὶ ἀνοικτοὶ πρὸς τὰ ἄνω, βλάπτουσιν ἐπίσης καὶ αὐτὰ τὰ μέρη.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν, φιλότατη, δὲν ἀξίω νὰ σοὶ ἀπαγορεύσω καθ' ὅλοκληρίαν τοὺς στηθοδέσμους· ἴσως εἰσὶν ἀναγκαῖοι ὡς ἐκ τῆς συνηθείας· ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἔστωσαν μαλακοὶ καὶ οὐχὶ ἐσφιγμένοι. Ὡς πρὸς δὲ τὴν κόρην μου, ἐπιθυμῶ νὰ μὴ μεταχειρίζεται ἀπολύτως ἢ μόνον ἀπλοῦστα λινὰ περιστήθια λίαν χαλαρά καὶ εὐχερῆ, καὶ ἅς ἀφήσωμεν τὸ ἀγαπητὸν τοῦτο τέκνον ν' αὐξάνῃ ὅπως θέλει ἡ φύσις, ἢ σοφωτέρα καὶ τρυφερώτερα τῶν μητέρων.

Αἰχμαλωτισθεῖς ποτε παρ' Ἀλγερίνων πειρατῶν ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου ἀπέδειξεν ἀρετὴν φιλαδελφίας, ἀξίαν τῶν ὠραιοτέρων χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Μεθ' ἱκανὸν αἰχμαλωσίης χρόνον πεσόντος τοῦ κλήρου νὰ λυ-

τρωθή αὐτός, προστίμησεν ὁ ἥρωες τοῦ ἀργολικοῦ κόλπου νὰ διαμείνη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἵνα ἐλευθερωθῇ ὁ ἀδελφός του ὡς περὶ βούτερος καὶ νε-νυμφευμένος.

ΠΕΡΙ ΚΑΣΤΑΝΕΑΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΑΝΩΝ

Ἡ καστανέα εἶνε ἐν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ ὠραιότερων δένδρων τῆς Ἑλλάδος. Φυομένη κυρίως ἐπὶ τοῦ Πάριονος τῆς Κυνουρίας, ἐπὶ τῆς Δίφρου (Δέλφου) τῆς Εὐβοίας, ἐν Φθιώτιδι, ἀποτελεῖ δόξα κληρὰ δάση ἱκανῆς ἐκτάσεως φυόμενα ἄνωθεν τοῦ ἀττικικοῦ σχιστολίθου, καὶ ἀνερχόμενα εἰς ζώνην ὕψους 4,000 ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐκ τῶν δασῶν δὲ τούτων τὸ δημόσιον ἀπολαμβάνει μεγάλας προσόδους.

Ἡ καστανέα φέρεται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθῶνι π.χ. καὶ ἐν Κρήτῃ, ἀποτελοῦσα μεγάλη δάση· ἰδίως δὲ ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης νήσου ἐξάγεται μεγίστη ποσότης καστανῶν, φημιζομένων, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ τῇ ἀρίστη αὐτῶν ποιότητι, καὶ πωλουμένων ὑπὸ τὸ ὄνομα *καστὰνα κρητικά*. Τὴν αὐτὴν φήμην ἔχουσι καὶ τὰ κάστανα τῆς Προύσης ἐν Μικρασίᾳ.¹ Πλὴν τῶν ἐλληνικῶν τούτων χωρῶν ἡ καστανέα εὐδοκμεῖ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ (Τυρόλον), ἐν τῇ νοτίᾳ Ἑλβετίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Λέγουσιν, ὅτι ἡ καστανέα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ Καστάνης, πόλεως Θεσσαλικῆς, ἐφ' ἧς φαίνεται ὑπῆρχον αὐτοφυεῖς καστανεῶνες, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν Λατινικήν. Ὁ De Candolle ὅμως ἐν τῇ βοτανικῇ αὐτοῦ γεωγραφίᾳ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ Ἑλληνο-λατινικὸν ὄνομα *Castanea* ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοινῶν γαλλικῶν, ἰσπανικῶν, πορτογαλλικῶν κ.τ.λ. ὀνομάτων. Οἱ ἀρχαῖοι Γαλάται μετεχειρίζοντο τὸ ὄνομα αὐτό. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ ὄνομα *Castanea* ὑπῆρχεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχαιοτάτας γλώσσας τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, διότι ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τούτου ἐχρησίμευσεν ὡς τροφή εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἀπεννίνων, τῶν Σεβεννῶν κ.λ.π., πρὶν ἢ εἶτι ἡ Ἑλληνο-λατινικὴ φυλὴ ἀσκήσει δρασίν τινα ἐπ' αὐτῶν. Δὲν ἔλαβεν ἐπομένως τὸ δένδρον τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Καστάνης, ἀλλὰ μᾶλλον αὕτη ἐκ τούτου. Καὶ παρ' ἡμῶν δὲ πολλὰ κῶμαι ὀνομάζονται ἐκ τῶν περὶ αὐτὰς καστανεῶνων, π.χ. *Καστανίτσα* ἐν δῆμῳ Βρασιῶν τῆς Κυνουρίας, *Καστανιά* ἐν Ὑπάτῃ, Ἀρακύνθῳ Προσχίῳ (ἐν Νευπακτίᾳ), Κορώνῃ, Λεύκτρῳ (Οἰτύλῳ), Βοιαιῇ (Ἐπιδ. Λιμηρῇ), *Καστανιώτισσα* ἐν Ξηροχωρίῳ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν τὴν καστανέαν Διδὸς βάλανον, Εὐβοϊκὴν, τοὺς δὲ καρποὺς αὐτῆς Διδὸς

¹ H. Heldreich. Die Nutzpflanzen Griechenlands.

βαλάνους καὶ πλατέα κάρουα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Ἑλλάδι αὐτοφυὴς καστανέα ἦτο καὶ εἶνε ἄγριον εἶδος, τὰ ἐδώδιμα κάστανα ἐκ τῆς ἡμέρου καὶ ἐδώδιμου καστανέας ἤρχοντο ἐξ ἄλλων μερῶν προσλαμβάνοντα τὰ ὀνόματα τῆς καταγωγῆς τῶν, π.χ. κάρουα καστανική, εὐβοϊκὰ, σαρδικανὰ βάλανοι, ταραντινὰ κ.τ.λ. Τοῦτο ἴσως ἦν ἀγκάσσε τὸν Πλίνιον νὰ γράψῃ, ὅτι ἡ καστανέα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν Σάρδεων τῆς Αὐδίας· πρᾶγμα ἀπίθανον, διότι ἡ καστανέα εἶνε ἐν Ἑλλάδι αὐτοφυής.

Ἄν νῦν οἱ βαλανοφάγοι προπάτορες τῶν προπατόρων ἡμῶν ἔτρωγον Διδὸς βαλάνους, ὅπως ἡκούσαμεν ποτὲ τινα τῶν ἡμετέρων κατηχητῶν εἰπόντα ἀπὸ παραδόσεως, τοῦτο δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ἄνευ ἀποδείξεων. Οἱ πρωτόγονοι λαοί, ὅπως τὰ νήπια, στεροῦνται γευστικῆς διακρίσεως. Ὅπως λοιπὸν ἠδύναντο νὰ φάγωσι κάστανα, καὶ δὴ τὰ τῶν ἀγρίων καστανεῶν, οὕτως ἡ γεῦσις τῶν δὲν ἤθελε κωλύσει αὐτοὺς νὰ φάγωσι καὶ βαλάνους δρυός. «Βαλάνου δὲ γευσάμενοι καὶ φαγόντες», λέγει ὁ Πλούταρχος περὶ τῶν μόλις ἐξεληθόντων τῆς ζωότητος λαῶν, «ἐχόρευσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς περὶ δρυὸν τινα καὶ φηγόν». Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι βαλανοφάγοι καὶ καστανοφάγοι δὲν εἶνε λέξεις συνώνυμοι.

Ἡ καστανέα εἶνε δένδρον ἀειφύλλον, ὑψηλόν, φθάνον εἰς ὕψος 60-70 ποδῶν. Ἐχει τὰ φύλλα ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, κατὰ τὴν ἰσχυρίαν εἰς ὀξὺ καὶ φέροντα κατὰ τὰ χεῖλη ὀδόντας δίκην πρίονος. Τὰ μικρὰ ἄνθη τῆς καστανέας, φυόμενα πολυπληθῶς περὶ ἓνα κοινὸν μίσχον καὶ πλησίον ἀλλήλων, σχηματίζουσιν ἰούλους καὶ ἀποτελοῦνται οὐχὶ ἐκ φανερῶν πετάλων, ὅπως ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθέων, ἀλλ' ἐκ λεπιδίων ξανθῶν πεντασχιδῶν ἢ ἐξασχιδῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκλείονται τὰ ὄργανα τῆς καρποτοκίας. Ὡστε ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἄνθη ἢ τοὺς ἰούλους τῆς δρυός, τῆς πεύκης, τῆς λεύκης.

Ὁ καρπὸς τῆς καστανέας συνίσταται ἐκ δύο μέχρι τριῶν, σπανίως περισσοτέρων σπερμάτων, σχήματος ὠοειδοῦς ὀξυκορύφου πρὸς τὸ ἐν ἄκρον καὶ πεπιεσμένου κατὰ τὸ μέσον, ἐγκεκλισμένου ἐντὸς περιβλήματος ἔχοντος τὴν ὄψιν θαλασσίου ἐχίνου, ὡς ἐκ τῶν ἐξωθεν ὑπαρχουσῶν ἀκανθῶν. Τὰ σπέρματα ταῦτα εἰσὶ τὰ κάστανα, ἅτινα δύο μὲν ὄντα ἐντὸς τοῦ ἐχινομέρους περιβλήματος αὐτῶν ἄπτονται ἀλλήλων διὰ τῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν, τρία δὲ, περισφίγγουσι τὸ τρίτον ὥσπερ σφῆνα ἐν μέσῳ, ἐξ οὗ τὸ μέσον αὐτὸ κάστανον φαίνεται ὡς πεπιεσμένον καὶ ἔχει ἐπιπέδους τὰς ἐκτέρωθεν πλευράς. Ὅταν τὰ κάστανα ὠριμάσῃσι πίπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν κατὰ γῆς, διαρρηγνυμένου τοῦ ἀκανθώδους περιβλήματος. Τότε δὲ καὶ συλλέγονται.

Τὸ ὠφέλιμον τοῦτο δένδρον ὅπως αὐξάνεται βραδύτατα οὕτω καὶ γηράσκει βραδύτατα. Ἀ-

μιλλᾶται δὲ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν μετὰ τῶν δρυῶν, αἵτινες ὡς γνωστὸν δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς γῆρας πατριαρχικώτατον, χιλίων μέχρι πεντακισχιλίων ἐτῶν, εἰ καὶ ὑπάρχουσι δένδρα, ὧν ἡ ἡλικία ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τούτων. Ἡ περιφημία διὰ τὴν ἡλικίαν τῆς καστανέας τῆς Αἰτνῆς, ἡ καλουμένη τῶν ἑκατὸν ἔτηων (Castagno de cento Cavalli), ἔχει κορυφὴν, οὗ τινος ἡ περιφέρεια εἶνε 180 ποδῶν, δηλ. 60 μέτρων. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ ἡ καστανέα αὕτη ἦτο πρὸ 300 ἡδὲ ἐτῶν τοσούτῳ μεγάλη, ὥστε ὅτε ἡ βασιλίσσα τῆς Ἀραγωνίας μεταβαίνουσα πρὸς τὴν Νεάπολιν ἐπεσκέφθη καὶ τὸ δένδρον τοῦτο, ἠδυνήθησαν νὰ τοποθετηθῶσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ φυλλώματός τε 100 ἱππῶται μετὰ τῶν ἔτηων τῶν, ἢ, ὅπως ἄλλοι λέγουσι, νὰ κοιμηθῶσιν ἐντὸς τοῦ κοίλου κορμοῦ αὐτῆς. Τὴν σήμερον δὲ ἡ κοιλότης αὕτη εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε δύναται δι' αὐτῆς νὰ διέλθωσι δύο ἄμαξαι ὁδεύουσαι παραπλεύρως. Ἀπεδείχθη ὅμως ἐξ ἀκριβοστέρων παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν, ὅτι ὁ κορμὸς οὗτος συνέστη ἐκ τῆς συγχωνεύσεως πέντε ἄλλων κορμῶν συμφύεντων πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τῆς ρίζης.

Ἡ καστανέα εἶνε δένδρον βιωφελέστατον καὶ προσδοκώμενον ἐν ταῖς χώραις ἐν αἷς φέρεται, διότι καὶ οἱ καρποὶ αὐτῆς καὶ οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα καὶ ὁ κορμὸς καὶ οἱ φλοιὸς χρησιμοποιοῦνται. Ἐκ τοῦ κορμοῦ λαμβάνονται ξύλα πρὸς οἰκοδομίαν, ναυπηγίαν καὶ διάφορα ἄλλα τεκτονικὰ ἔργα. Εἶνε δὲ τὰ ἐξ αὐτῆς ξύλα λευκὰ-ξανθὰ, ἔχουσι ἴσως μακρὰς, εἶνε εὐτόνα καὶ μακροχρόνια. Ὡς πρὸς τὰς ιδιότητας ταύτας ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ξύλα τῆς δρυός, ὅπως δὲ ταῦτα, παρέχουσι καὶ ἐκεῖνα καίμενα ἐξαιρετικούς ἄνθρακας. Τὰ φύλλα τῆς καστανέας δίδονται εἰς τὰ ζῶα ὡς τροφή ἢ χρησιμεύουσι πρὸς πλήρωσιν τῶν στρωμάτων τῶν πτωχῶν. Ὁ φλοιὸς ἔνεκα τῶν δεψικῶν αὐτοῦ οὐσιῶν χρησιμεύει εἰς τὴν δερματογυρίαν. Ἀπὸ τῶν λεπτῶν αὐτῆς κλάδων κατασκευάζονται αἱ στεφάναι τῶν βαρελίων (κοινῶς τσέρκια). Κυριώτερον ὅμως καὶ μᾶλλον διαδεδομένην χρῆσιν ἔχουσιν οἱ καρποὶ τοῦ δένδρου τούτου.

Τὰ κάστανα ἄμα ὠριμάσαντα συλλέγονται ὑπὸ τῶν καστανεμπόρων καὶ ρίπτονται ἐντὸς λάκκων ἐν τῇ γῇ ἐσκαμμένων, τοὺς ὁποίους ἄμα πληρώσαντες καστανῶν καλύπτουσι διὰ χώματος ἢ ψιθῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνίοτε δὲν καταπίπτουσιν ὅλα τὰ κάστανα ἀφ' ἑαυτῶν, τότε διὰ βραδισμῶν καταρρίπτουσιν αὐτὰ, ὅπως τὰς ἐλάγας, καὶ μετὰ τοῦ ἀκανθώδους κελύφους ἐμβάλλουσιν ἐντὸς τῶν λάκκων. Ἀφοῦ δὲ καλύψουσιν αὐτὰ ὡς εἵπομεν, ἂν μὲν οἱ λάκκοι ὠρύχθῃσαν εἰς μέρη ποτιζόμενα ὑπὸ τῆς βροχῆς, περιμένουσι τὴν βροχὴν, ἄλλως χύνουσιν ὕδωρ ἄνωθεν, καὶ διαβρέχουσιν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου σῆπον-

ται τὰ κελύφη τῶν καστανῶν, αὐτὰ δὲ ἀπορροφῶντα ὕδωρ οὐ μόνον ἐξογκοῦνται ἱκανῶς, ἀλλὰ καὶ ὑφίστανται εἶδος τι ζυμώσεως, ἐξ οὗ καὶ γίνονται γλυκύτερα. Ταῦτα εἶνε τὰ καλούμενα κάστανα τῆς γούδας. Πλὴν καὶ ἄνευ τοῦ μέσου τούτου τὰ κάστανα ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Τὰ κάστανα χημικῶς ἐξεταζόμενα περιέχουσιν ἄμυλον εἰς μεγάλην ποσότητα, μετ' αὐτοῦ δὲ, πλὴν πολὺ ὀλιγώτερον, καὶ ἔλαιον, δεξιτερίνην, ὁσπρεΐνην, σάκχαρον· ἔνεκα δὲ τοῦ ἀμύλου ἰδίως, τοῦ ὀλίγου ὕδατος ὅπερ περιέχουσι, καὶ τῆς γλυκύτητος αὐτῶν, χρησιμεύουσιν ὡς τροφή τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως δὲ τῶν πτωχοτέρων κατοίκων ἐν τῇ νοτίᾳ Εὐρώπῃ. Οὕτω π.χ. ἐν Λιμουσίνῃ (ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας), ἐν Πεδεμοντιῳ, ἐν τοῖς Ἀπεννίνοις καὶ ἀλλαχοῦ ἐν πρώτοις φρύγονται μικρὸν τὰ κάστανα, ὅπως μὴ φθαρῶσιν ὑπὸ τῆς σήψεως, εἴτα μαλακνύονται δι' ἁπλοῦ ὕδατος καὶ βραζόμενα ἐν ἄλμῃ παρασκευάζονται εἰς τὸ καλούμενον *καστάνινον ἔτρος* (Chatigna). Παρ' ἡμῶν τρώγονται τὰ κάστανα ὡς ἄθυρμα συνήθως ἐφθὰ. Τὰ ὠμά κάστανα εἰσὶ δυσπεπτότερα τῶν ἐφθῶν, τὰ ἐφθὰ δὲ καὶ γλυκύτερα εἶνε καὶ μᾶλλον πρὸς τροφήν ἐπιτήδεια, τοῦ ἀμύλου μεταβαλλομένου εἰς σάκχαρον διὰ τῆς θερμότητος. Οὐ μόνον δὲ ὡς ἄθυρμα τρώγονται τὰ κάστανα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ κρέατος μαγειρευόμενα καὶ εἰς τὰς ταριχεύσεις τῶν κηνῶν καὶ ἄλλων ὀρνέων συνεμβλαλλόμενα ὡς γέμισμα. Πλὴν τῆς θρεπτικῆς αὐτῶν δυνάμεως τὰ κάστανα θεωροῦνται ὑπὸ τῶν οἰνοποτῶν καὶ ἐπακτικώτατα πρὸς τὸν οἶνον:

Τὸ κάστανο θέλει κρασί, καὶ τὸ καρὸν μέλι...

Οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν γινώσκουσιν, ὅτι οἱ παρ' ἡμῶν πωλεῖται τοῦ σκαλείου, δεύτερον ἔργον ἡμερήσιον ἔχουσι τὴν πώλησιν καστανῶν, περιτρέχοντες τὰς ὁδοὺς μετὰ σάκκων τριχίνων πλήρων καστανῶν ἐβρασιμένων καὶ φωνάζοντες *καστὰνα ζεστά, κάστανα π' ἀχνίζουρε*. Τὰ κάστανα τὰ ὁποῖα οὗτοι πωλοῦσιν εἶνε μικρὰ, διότι κατὰγονται ἀπὸ ἄγρια εἶδη καστανεῶν ἀνεμβολίστων, οὐδέποτε δὲ τρώγονται ὠμά ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῶν στυφότητος. Ἐκ Κρήτης, ὡς εἵπομεν καὶ ἀνωτέρω, φέρονται τὰ μεγαλύτερα καὶ ἡδύτερα, ἅτινα ἔχουσι καὶ τὸ προτέρημα, ὅτι ἀποφλοιίζονται εὐκολώτερον. Διὰ τοῦτο πρὸ ἐτῶν ἤρξαντο ἐμβολίζοντες οἱ ἐν Ἑλλάδι τὰς ἀγρίας καστανέας διὰ Κρητικῶν ἐμβολίων, οὕτως ὥστε πολλὰ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλουμένων ὡς κρητικῶν καστανῶν φέρονται ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

Ἐκ τῶν καστανῶν τέλως παρασκευάζεται καὶ ποτὸν ἀντικαθιστῶν τὸν καφέ, οὗτινος ἔχει σχεδὸν τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὁσμὴν.

Αἱ καστανεὶς χρησιμεύουσι πρὸς τούτους καὶ ὡς δένδρα τοῦ καλλωπισμοῦ, φυτευόμενα ἀλ-

λαχοῦ παρὰ ταῖς ὁδοῖς. Οὕτως εἰς Παρισίους ὑ-
πῆρχον κατὰ τὸ 1860 πεφυτευμέναι εἰς τὰς πλα-
τείας αὐτῶν 148,000 καστανεῶν, ἐξ ὧν μία, ἡ
ἐν τῷ κήπῳ Τουίλλερν, ἡ καλουμένη *καστανέα τῆς*
20 Μαρτίου (Chataigne du 20 Mars), εἶνε πε-
ρίφημος, διότι ἐπιστεύετο, ὅτι ὅταν κατὰ τὴν
20 Μαρτίου εἶχε φύλλα, ἦτο καλὸν σημεῖον διὰ
τὴν οἰογένειαν τοῦ Βοναπάρτου.

Σ. Μ.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ

μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων.¹

Ἀθῆναι	0 0 0	Δουβλίον	9 59 42 π.μ.
᾽Οθωνοὶ	11 24 24 π.μ.	Γρηγόριον	10 25 4 "
Ἀμοργός	0 9 36 μ.μ.	Μασσαλία	10 46 39 "
Κωνσταντ.	20 45	Μόσχα	0 55 31 μ.μ.
Πετρούπ.	0 26 18 μ.μ.	Τουρίνον	10 55 53 π.μ.
Βιέννη	11 30 39 π.μ.	Βενετία	11 14 30 "
Βερολίον	11 18 39 "	Ἀκρ. Καλῆς (	11 39 0 π.μ.
Βρυξέλλαι	10 42 33 "	Ἑλπίδος)	
Παρίσι	10 34 25 "	Μαδρίτ	3 46 2 "
Λονδίνον	10 34 27 "	Μελδούρον (	8 5 0 μ.μ.
Κοπενάγη	11 15 24 "	Λιζσαβίας)	
Στοκχόλμη	11 37 18 "	Κουσεδέκη	5 40 15 π.μ.
Μαδρίτ	10 10 19 "	Ῥίον Ἰανέρον	7 32 28 "
Λισσαβών	9 48 28 "	Σαντ. Χιλί	5 42 22 "
Ῥώμη	11 14 59 "	Σινδνέυ Αὐ-	
Νεάπολις	11 22 3 "	στραλίας)	8 30 4 μ.μ.
Χριστιανία	11 7 59 "	Βασιγκτών	5 16 53 π.μ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Οἱ Ἕλληνες, ἂν θέλωμεν νὰ ὀνομαζώμεθα
λαοὶ πολιτισμένοι, πρέπει καὶ εἰς τὰς καλὰς
τέχνας ὄχι παρέργως νὰ προσέξωμεν. Ὁ βίος ὅ-
λος εἶναι ἄχαρις ἄνευ αὐτῶν, τὸ ἥθος τῶν πολι-
τῶν γίνεται οὐ μόνον χυδαῖον, ἀλλὰ καὶ στρυ-
φνόν, ἀνεπεικὲς, βίαιον, ἐάσθαρον ἐν ἐνὶ λόγῳ,
ὅπου δὲν σπουδάζονται αἱ καλαὶ τέχναι. Ἐνθυ-
μούμεθα πόλλας τοὺς στίχους τοὺς ὁποῖους ὁ
Βδελυκλέων (παρ' Ἀριστοφάνει ἐν τοῖς Σφηξί)
λέγει πρὸς τὸν πρίνιον, τὸν στρυφνὸν καὶ αἰω-
νίως φιλόδικον πατέρα του·

ὕγρον χύτλασον σεαυτὸν ἐν τοῖς στρώμασιν,
ἔπειτ' ἐπαίνεσόν τι τῶν χαλκωμάτων,
ὁροφὴν θεάσαι, κρεκάδι' αὐλῆς θαύμασον.

Μᾶς φαίνεται, ὅτι ἔπρεπεν οἱ στίχοι οὗτοι
συχνὰ νὰ λέγωνται εἰς ἡμᾶς, ὀλίγον μόνον μετα-
πλαττόμενοι, ὡς ἐξῆς περίπου· Κάτοικε τῶν Ἀ-
θηνῶν, τῆς πρωτεύουσας τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ
βασιλείου, παῦσαι ὅλην τὴν ἡμέραν ἀναγινώσκων
τὴν *Στοδὴν* καὶ τὴν *Παλιγγεσίαν*, παραίτησε,
παρακαλῶ, πρὸς στιγμὴν τὰ θρανία τῆς Ὠραίας
Ἑλλάδος καὶ τοῦ Χάρτα, μὴ ἐρίζης ἀκατάπαν-
στα περὶ νομοσχεδίων καὶ ὑπουργείων, ἀλλὰ ὅ-
πως ὀλίγον καὶ εἰς τὸ Ὑποσηθόν, ἵνα ἴδῃς τοὺς
ἐκεῖ πενθοῦντας ἐν τῇ μονώσει καὶ ἐρημίᾳ τῶν
παλαιῶν λίθους, ἐπισκέφθητι καὶ τὸ Πολυτε-
χνεῖον ἢ κανένα φίλον σου ζωγράφον ἢ γλύπτην,
ἵνα ἴδῃς καμμίαν εἰκόνα ἢ προτομήν· λάβε καὶ
τὸν κόπον τὴν ἡράκλειον ν' ἀνὰ χεῖρας καὶ εἰς τὴν

Ἀκρόπολιν, καὶ χάσε κ' ἐκεῖ καμμίαν ὥραν, θεώ-
μενος τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων σου ἐνσωματωθεῖ-
σαν εἰς τὰ μάρμαρα ἰδέειν τοῦ κάλλους. Τόλμη-
σον ταῦτα. Τὰ δὲ πολιτικά σου, τὰ ὁποῖα νοσοῦ-
σιν ὁμολογουμένως, ἴσως θὰ θεραπευθῶσιν εὐ-
κολώτερον καὶ αὐτὰ, ἂν ὀλιγώτεροι καὶ ἐπιτη-
δειότεροι πρὸς τοῦτο συζητῶσιν αὐτὰ, καὶ ἐπι-
ολιγώτεροι προσέρχωνται εἰς τὴν ἔμπρακτον θε-
ραπείαν τῶν. «Πολλῶν ἱατρῶν εἰσοδός μ' ἀπώλε-
σε.» Σὺ δὲ τρέψε σεαυτὸν καὶ ἐπὶ ἄλλα φροντί-
σματ' περιεργάσου καὶ ἄλλας ὁφείεις ἐπὶ τοῦ βίου
τοῦ ἐθνικοῦ, θέλησον καὶ κατ' ἄλλο τι νὰ δοκιμά-
σῃς τὰς δυνάμεις σου, γύμνασον τὸ ὄμμα σου καὶ
τὸν νοῦν εἰς τὴν θέαν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως
καὶ τῆς τέχνης, καὶ δὲν θὰ μετανόησῃς. Ἡ ἰδέα τοῦ
κάλλους ἔχει, λέγουσιν, ἀδελφὴν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
καὶ δικαίου, καὶ θὰ εἰσχωρήσῃ καὶ αὐτὴ ὁμοῦ
εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ θὰ ῥυθμισθῇ οὕτω τὸ ἥθος
σου, οἷον πρέπει νὰ εἶναι πρὸς παραγωγὴν τε ἄμα
καὶ ἀπόλαυσιν πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ εὐνο-
μίας. Συγκροτήσας δὲ οὕτω βίον πολυμερῆ, ἰσχυ-
ρὸν, πλούσιον καὶ τερπνόν, θὰ αἰσθανθῇς τὰς
δυνάμεις σου τὰς ποικίλας, θὰ ἴδῃς αὐτὰς ἐνερ-
γοῦς, θὰ τὰς ἴδωσι δὲ καὶ ἄλλοι παρὰ σέ, καὶ
θὰ τὰς ἀναγνώρισωσι· καὶ τότε δὲν θὰ εἶναι εὐ-
κολον εἰς τὸν τυχόντα νὰ σέ ἄγῃ ὅπου θέλει
ἀπὸ τῆς ῥινός, ἀλλὰ μόνος σὺ, δυνατός, θὰ θαί-
νῃς ὅπου δίκαιον, ὅπου ἡ δόξα τῶν ἀπαραιμί-
λων προγόνων σου σέ καλεῖ.—Ἐνθυμούμαι ὡσαύ-
τως συχνὰ καὶ τὸν Γερμανὸν ποιητὴν Γκέτε, ὅστις
ἔλεγε· θεωρῶ χαμένην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ'
ἣν δὲν ἴδω ἐν καλὸν εἰκόνημα, δὲν ἀκούσω ἐν
καλὸν μουσικῆς μέλος, δὲν ἀναγνώσω ἐν καλὸν
ποιημάτων. Ἀλλὰ τοῦτο πόσοι τῶν ἡμετέρων
ἐν Ἀθήναις δύνανται ἢ θέλουσι νὰ εἰπωσιν; οἵ-
τινες κατατριβόμενοι εἰς ἄζηλα ἀσχολήματα, διὰ
τὰ καλὰ καὶ χρειώδη δὲν εὐκαιροῦσι, καὶ ἐν
τούτοις παρέρχεται ὁ καιρὸς ὁ πολῦτιμος τῆς
γενικῆς ἀναπλάσεως τῶν ἡθῶν καὶ ἔξεων μας, τὸ
ἔθνος μένει ἄμοιρον πολλῶν ἀγαθῶν, ὁ βίος ἡ-
μῶν ὁ καθ' ἡμέραν ἀποβαίνει πενιχρὸς καὶ μονο-
μερής. (Σ. Α. Κουμανούδης).

* * Ἀδύνατον εἶναι νὰ κορέσῃ τις πονηρὰν ἐπι-
θυμίαν ἄλλως ἢ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς εὐδαιμονίας
του. (Ka Neker).

* * Ἀδίκως συγκρίνεται ὁ βίος πρὸς συμπό-
σιον, ἀφοῦ ἀντὶ τῶν γλυκυσμμάτων παρατίθενται
ἡμῖν εἰς τὸ τέλος αἱ πικρίαι.

Τὸν ἀραιότερον πληθυσμὸν ἐν Εὐρώπῃ ἔχει
μετὰ τὴν Ἰσπανίαν ἡ Γαλλία. Πρῶτον αἵτιον
τῆς ὀλιγαριθμοπίας εἶνε οἱ ἐπανειλημμένοι πό-
λεμοι, οὓς ἡ Γαλλία ἐπολέμησεν ἀπὸ τῆς ἀρ-
χῆς τῆς νῦν ἑκατονταετηρίδος. Ἐπὶ τῆς πρώτης
μόνον αὐτοκρατορίας εὐουσιάζθησαν 2,000,000
ἀνδρῶν!

1. Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον 1877.